

T.C.
TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KULAK BURUN BOĞAZ ANABİLİM DALI
ODYOLOJİ VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI BİLİM DALI

4-5 YAŞ ARALIĞINDAKİ ÇOCUKLARIN ARTİKÜLASYON
DÜZEYLERİNİN SOSYAL BECERİLERİ İLE
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Sevil ERYILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:
Yrd. Doç. Dr. Mustafa YÜKSEL

Ankara, 2015

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI

Turgut Özal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

24/12/2015

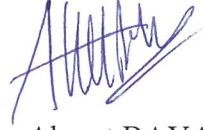
Sevil ERYILMAZ

ONAY

Sevil ERYILMAZ tarafından hazırlanan “4-5 Yaş Aralığındaki Çocukların Artikülasyon Düzeylerinin Sosyal Beceri ile İlişkisinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 24.12.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda *oybirliği* ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Ana Bilim* dalında *Yüksek Lisans* tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Prof. Dr. Yıldırım Ahmet BAYAZIT

Yrd. Doç. Dr. Mustafa YÜKSEL

ÖNSÖZ

Günümüzde çocuklarda en sık karşılaşılan konuşma bozukluklarından birisi artikülasyon bozukluğudur. Artikülasyon bozukluklarının erken çocukluk döneminde fark edilip tedavi edilmesi çocuğun sosyal beceri ve dolayısıyla sosyal gelişimine ket vurmaması açısından önem teşkil etmektedir.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca desteğini esirgemeyen dekanımız Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ'e, tez çalışmamı titizlikle yöneten, yüksek lisans dönemi boyunca destek olan, bilgi ve tecrübeleri ile yol gösteren saygıdeğer danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mustafa YÜKSEL'e, sorularıma bıkmadan usanmadan cevap verip çözüm önerileri getiren değerli hocam Selim ÜNSAL'a teşekkür ederim.

Bana gerekli moral ve motivasyonu sağlayan, yardımlarını esirgemeyen sevgili Elif ERYILMAZ'a, bu günlere gelebilmem için maddi, manevi hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan annem Aysel SÖĞÜT'e, babam Yaşar SÖĞÜT'e ve neşe kaynağım kardeşim Ömer'e, her türlü sıkıntıma benimle birlikte göğüs geren, her durumda beni destekleyen, hep yanımda olan CANIM eşim Arif Erdem ERYILMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Sevil ERYILMAZ

ÖZET

Eryılmaz, Sevil, 4-5 Yaş Çocuklarının Artikülasyon Düzeylerinin Sosyal Beceriler ile İlişkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015

Amaç: Bu araştırmada, normal gelişim gösteren 4-5 yaş aralığındaki çocukların sosyal becerileri ile artikülasyon düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını incelemek, artikülasyon düzeyinin ve sosyal becerilerin çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

Materyal Metod: Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Kütahya il merkezinde basit tesadüfi örnekleme yolu ile seçilen 4 anaokulunda eğitim gören ve yaş ortalaması 4.6 olan 160 çocuk (n:160; 87E, 73K) dahil edilmiştir. Araştırmada, çocukların sosyal beceri düzeylerini değerlendirmek amacıyla Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) ve artikülasyon düzeylerini belirlemek için ise Ankara Artikülasyon Testi (AAT) uygulanmıştır.

Bulgular: Araştırma sonucunda yaş artışı ile birlikte artikülasyon hatalarının azaldığı görülürken sosyal becerilerin geliştiği bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre ise kız çocuklarının erkek çocuklarına göre hem sosyal becerilerinin hem de artikülasyon düzeylerinin daha iyi olduğu saptanmıştır. Çocukların içinde bulunduğu sosyoekonomik durum açısından değerlendirme yapıldığında hem artikülasyon becerilerinde hem de sosyal becerilerde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Korelasyon analizi sonucu ise artikülasyon bozukluğu olan çocukların sosyal beceri düzeylerinin, artikülasyon bozukluğu olmayan çocuklara göre daha düşük olduğu ve konuşmanın sosyal beceri düzeyini etkileyen etmenlerden biri olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç: Bu çalışma okul öncesi dönemde konuşma, iletişim, sosyal beceri üçgeninde değerlendirmeler yapılması ve okul öncesi dönemi çocuklarının öğretmenlerinde ve ailelerinde farkındalık oluşturması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Artikülasyon, Sosyal Beceri, Okul öncesi, Dil, Konuşma.

ABSTRACT

Research on the Relationship Between Articulation Levels and Social Skills of Children at the Ages of 4-5, Eryılmaz, Sevil, Postgraduate Thesis, Ankara, 2015

Objective: The study aims to investigate whether there is a relationship between the articulation level and social skills of normal-developing children at the ages of 4-5 and to determine whether articulation level and social skills differentiate with regard to variable factors.

Material Method: Relational Screening Model was used in this study. The study was carried out with 87 boys and 73 girls (160 children in total) who were educated at 4 preschools selected according to simple random sampling in the centrum of Kütahya province. The mean age of children in this study was 4.6. Ankara Articulation Test was used to specify the articulation levels of children and Preschool Social Skills Rating Scale [Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED)] was used to evaluate the social skills of children.

Findings: The results of the study revealed that articulation mistakes decrease and social skills rate increases as the age of children goes up. As for the gender variable, it was found out that girls had better results in both social skills rating and articulation levels than boys. The evaluation made in accordance to the socioeconomic status of the children showed no significant difference between articulation level and social skills of the children. The result of correlation analysis can be interpreted as children with articulation disorders have lower social skill ranks than children with no articulation disorder and speech is one of the factors that affect social skill ranks.

Result: The study has importance in that it makes a remark among speech, communication and social skills as well as it raises consciousness to the parents and teachers of preschool children.

KeyWords: Articulation, Social Skills, Preschool, Language, Speech.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

Sayfa No:

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI

ONAY

ÖNSÖZ.....İ

ÖZET..... İİ

ABSTRACT.....İİİ

İÇİNDEKİLER DİZİNİİV

KISALTMALAR DİZİNİ Vİİİ

ŞEKİL DİZİNİ İX

TABLO DİZİNİ X

1.GİRİŞ 1

2. GENEL BİLGİLER..... 6

2.1. İLETİŞİM..... 6

2.2. DİL 6

2.2.1. Dilin Bölümleri 7

2.2.1.1. Fonoloji 7

2.2.1.2. Morfoloji 7

2.2.1.3. Sentaks 7

2.2.1.4. Semantik 7

2.2.1.5. Pragmatik 7

2.3. KONUŞMA 8

2.3.1. Konuşma Üretimi 8

2.4. FONETİK..... 9

2.4.1. Konuşmada Kullanılan Sesler	9
2.4.1.1. Ünlü fonemler	9
2.4.1.2. Ünsüz fonemler	10
2.5. FONOLOJİ	13
2.5.1. Fonolojik Gelişim	13
2.5.2. Fonolojik Süreçler	15
2.6. ARTİKÜLASYON.....	16
2.6.1. Artikülasyon Bozuklukları	16
2.6.2. Artikülasyon-Fonolojik Bozukluk Nedenleri.....	17
2.6.2.1. İşitme kaybının artikülasyona etkisi	18
2.7. SOSYAL YETERLİK VE SOSYAL BECERİLER.....	19
2.7.1. Sosyal Yeterlik	19
2.7.2. Sosyal Beceri ve Sosyal Gelişim	21
2.7.3. Sosyal Beceri Eksikliği	25
3. YÖNTEM.....	27
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	27
3.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU	27
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	28
3.3.1 Ankara Artikülasyon Testi (AAT).....	29
3.3.2. Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) ..	31
3.3.3. Aile Bilgi Formu	33
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	33
3.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	34
4. BULGULAR.....	36
4.1. ARTİKÜLASYON BECERİSİNE İLİŞKİN BULGULAR	36

4.1.1. 4-5 Yaş Çocuklarının Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu.....	37
4.1.2. 4-5 Yaş Çocuklarının Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu	38
4.1.3. 4-5 Yaş Çocuklarının Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu.....	39
4.2. SOSYAL BECERİLERE İLİŞKİN BULGULAR	40
4.2.1. 4-5 Yaş Çocuklarının Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu	40
4.2.2. 4-5 Yaş Çocuklarının Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu	41
4.2.3. 4-5 Yaş Çocuklarının Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu.....	42
4.3. 4-5 YAŞ ÇOCUKLARININ ARTİKÜLASYON BECERİLERİ İLE SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	45
5. TARTIŞMA	46
5.1. ANKARA ARTİKÜLASYON TESTİ (AAT) PUANLARI İLE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ KARŞILAŞTIRMALAR	46
5.2. OKUL ÖNCESİ SOSYAL BECERİ ÖLÇEĞİ PUANLARI İLE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ KARŞILAŞTIRMALAR	49

5.3. 4-5 YAŞ ÇOCUKLARININ ARTİKÜLASYON BECERİLERİ İLE SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	51
6. SONUÇ.....	52
6.1. ÖNERİLER.....	53
7. KAYNAKÇA	55
EKLER.....	66
Ek 1: ETİK KURUL ONAYI.....	66

KISALTMALAR DİZİNİ

AAT : Ankara Artikülasyon Testi

OSBED : Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği

SS : Standart Sapma

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No:

- Şekil 1.** Artikülatör Organların Durumuna Göre Ünlü Fonemler10
- Şekil 2.** Gresham ve Elliott (1987), Sosyal Yeterlik Bileşenleri20

TABLO LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1.	Türkçede Yer Alan Ünsüz Fonemlerin Çıkış Yerine ve Biçimine Göre Sınıflandırılması (Şan, 2004)	12
Tablo 2.	Demografik Değerlere Ait Frekans ve Yüzdeler Dağılımlar.....	28
Tablo 3.	4 Yaş Grubu Çocuklar İçin OSBED Yüzdeler Dilimleri ve Puan Aralıkları.....	32
Tablo 4.	5 Yaş Grubu Çocuklar İçin OSBED Yüzdeler Dilimleri ve Puan Aralıkları.....	32
Tablo 5.	AAT Sonuçlarına Göre 4-5 Yaş Çocukların Artikülasyon Bozukluğu Yüzdesi.....	36
Tablo 6.	Cinsiyet Değişkenine Göre AAT Puanlarının n , \bar{x} , SS Değerleri	37
Tablo 7.	Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	37
Tablo 8.	Yaş Değişkenine Göre AAT Puanlarının n , \bar{x} , SS Değerleri	38
Tablo 9.	Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	38
Tablo 10.	Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre AAT Puanlarının n , \bar{x} , SS Değerleri	39
Tablo 11.	Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Sosyoekonomik Değişkenine Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları	39

Tablo 12. 5 yaş çocukların Okul Öncesi Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan t Testi Sonuçları	40
Tablo 13. 5 yaş çocukların Okul Öncesi Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan t Testi Sonuçları	41
Tablo 14. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre AAT Puanlarının n , \bar{x} , SS Değerleri	43
Tablo 15. Çocukların Sosyal Beceriden Aldıkları Puanlarına Sosyoekonomik Değişkenlere Göre Farklılığının Belirlenmesi Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları	44
Tablo 16. 4-5 Yaş Çocuklarının Ankara Artikülasyon Testi ile Okul Öncesi Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları.....	45

1. GİRİŞ

Birarada yaşamanın gereği olarak insanlar; birbirleriyle etkileşim içinde olmak ve topluma uyum sağlamak durumundadırlar. Topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlayabilmek amacıyla insanların birbirlerine duygu, düşünce, isteklerini aktarabilmeleri gereklidir. Yani bireylerin toplum içinde uyumlu bir şekilde yaşayabilmeleri için bir takım yetkinlik ve becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu yetkinlik ve becerilerin başında ise dil, konuşma ve sosyal beceriler gelmektedir (Uzamaz, 2000; Serin ve Girli, 2012).

İnsanları diğer tüm canlılardan farklı tutan en kritik özelliği, dili ve dilin aktarımına aracılık eden konuşma işlevini etkin olarak kullanabilmesi ile iletişim kurabiliyor olmasıdır.

İletişim; duygu, düşünce, bilgi ve isteklerin bir kişiden bir başkasına ya da bir yerden başka bir yere ilkel ya da gelişmiş göstergeler dizgesi aracılığıyla aktarımıdır. Mesajın başka bir kişiye ya da başka bir yere aktarılabilmesi için ortak kod ve sistematik semboller şeklinde getirilmesi gerekmektedir (Girgin, 2006).

Bireylerin kendilerini toplum içinde diğer insanlardan tamamen soyutlayarak yaşamını sürdürmesi düşünülemez. İnsanlar yaşamlarını idame ettirebilmek, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çevreleri ve çevresindekilerle sağlıklı bir iletişim kurmak zorundadırlar; bu da dil ve konuşma becerilerinin düzeyi ile doğrudan bağlantılıdır (Demir, 2010). Dil olmadan dış dünya anlamlı bir şekilde kodlanıp düşünce kalıplarına sokularak başkalarına aktarılamaz; bu sebeple dil olmazsa iletişim de olmaz (Yalçın, 2007). Dil; aynı kültüre sahip olan ve aynı toplumda yaşayan insanların aynı kurallar ve ortak uzlaşım ile üretilen, ürettikleri o kodu alıp çözümleyip algılamalarıyla karşılıklı olarak anlayarak iletişim kurdukları ortak kod sistemidir (Maviş, 2005).

Dil bizi insan yapan en önemli unsurdur. Dilin sınırsız sayıdaki düşünceyi temsil etme ve paylaşmadaki benzersiz gücü bütün toplumlar için çok önemlidir. Dil bir bütündür. Çeşitli bilim dalları dilin farklı boyutlarına odaklanmış ve dil kelimesini

farklı biçimlerde tanımlamışlardır. Ancak tüm bilimlerin canlı bir varlık olarak sürekli yeniliğe, gelişime açık olan dil hakkında buluştuğu ortak nokta dilin en önemli görevinin insanlar arası iletişimi sağlamak ve sürdürmek olduğudur.

Dil kazanımı doğumla başlayıp erişkinliğe kadar devam eden; çocukların sosyal iletişim ihtiyaçlarını gidermek, kendilerini anlatmak ve toplumlarının kendilerine bıraktığı ortak miras olan sosyal ve kültürel değerlerini kendilerine katmak için işlevsel bir öneme sahip olan çok boyutları olan bir süreçtir (Dağabakan ve Dağabakan, 2007).

Duygu, düşünce, bilgi ve isteklerimizin soyut hali olan dil, somut bir şekle getirilerek hedef birime aktarılabilir ve bu da konuşma ile olur. McLauhlin (1998)'e göre konuşma, iletişim için gerekli olan seslerin; ses yapılarının nöromusküler kontrolü ile üretilmesi oluşan bir dil aracıdır (akt. Önder, 2005). Konuşma, kaynak birimin zihnindeki mesajların hedef alıcıya sözle ifade edilmesiyle gerçekleşen ve bireyin kendini ifade etmesi, iletişim kurması, öğrenmesi, zihinsel becerilerini de geliştirmesini sağlayan; bireyin fiziksel, bilişsel, sosyal yansıtıcılarından biri olan önemli bir alandır. Bu sebeple konuşma işlevinde yaşanabilecek aksaklıklar başta iletişim olmak üzere sosyal becerileri ve dolayısıyla sosyal gelişimini, yaşantısını da negatif olarak etkileyecektir. Bireysel ve sosyal hayatta önemli bir yeri olan konuşma; bireylerin okul ve iş hayatında akademik başarı ya da başarısızlıklarını etkileyen faktörlerden biridir (Temizyürek, 2007; Mercan, 2007; MEB, 2009).

Dilin üretim boyutunda gözlenen sorunlar dilin bileşenlerine (sesbilgisi, biçimbilgisi, sözdizimi, anlam, kullanım) bağlı iken; konuşmanın üretim boyutunda ortaya çıkabilen sorunlar 'fonoloji, artikülasyon ve konuşmanın akıcılığı' olarak tanımlanabilir. Tüm bu sorunlar içinde artikülasyon ve fonoloji bozukluklarının yaygınlığı en fazladır (Bleile, 2004). Konuşma terapistlerinin % 53'üne göre 4 yaş, % 22'sine göre de 5 yaş artikülasyon ve fonolojik bozuklukların tespiti için en ideal dönemdir (Priester v.d., 2009).

Artikülasyon, bireyin konuşmada görevli organlarının ardı sıra ve uyumlu devinimleriyle, konuşma seslerinin doğru olarak telaffuz edilme becerisidir.

Artikülasyon bozuklukları ise konuşma seslerinin yer, biçim, hız, zamanlama ve basınç açısından hatalı üretimine bağlı olarak ortaya çıkan sorunlardır. Fonoloji sesbilimi olup konuşma seslerinin dilin kural ve sembollerine uygun olarak kullanımı becerisidir. Artikülasyon bozukluğu konuşma üretiminin motor yapılarındaki bozuklukları tarif ederken, fonolojik bozukluk konuşma ses birimlerinin dil kurallarına uygun olmayan kullanımını tanımlar (Bleile, 2004; Topbaş, 2006).

Bireyin dili kullanmada yaşayacağı sorunun ilk olarak etkileyeceği alanlardan biri sosyal çevresi ile iletişim ve etkileşimidir. Doğum ile başlayan iletişim, etkileşim ve sosyalleşme sürecinin en mühim gereksinimlerinden biri de sosyal becerilerdir. Bireyler küçük yaşlardan itibaren türlü sosyal becerileri edinerek yaşamlarını sürdürürler.

Sosyal beceriler; insanların çevreleriyle etkin bir şekilde etkileşime geçmesini mümkün kılan toplumsal olarak kabul edilen tutumların öğrenilmesi ve toplumsal olarak kabul edilmeyen tepkilerden kaçınılmasıdır (Gresham ve Elliot, 1987). Sosyal beceriler; hedefe yönelik insanlar arası ilişkilerde gelen sosyal bilgiyi alarak doğru analiz etme ve hem gözlenebilir hem de gözlenemeyen uygun reaksiyonlarda bulunarak oluşan ve öğrenilebilen davranımlardır (Yüksel, 2004).

Yeterli sosyal davranımlardan oluşan sosyal beceriler çocukların hayatlarının her alanına yer ederek her dönemlerinde mutluluk ve uyum süreçlerini etkiler. Sosyal açıdan yeterliliği kazanmış çocuklar kendilerini de değerli insanlar olarak görürler (Sells ve Golden, 1972; akt. Uysal, 2014). Sosyal beceriler çocukların arkadaşları, öğretmenleri, ailesi ve diğer çevresiyle yapıcı sosyal ilişkiler kurması ve sürdürebilmesi için lüzumludur ve bu beceriler sosyal çevreye uyumlarını kolaylaştırarak onların kendisinden beklentilerini de karşılayabilmesini sağlar (Gresham v.d., 2001). Sosyal becerileri yeteri kadar gelişmemiş çocuklar; çevresindeki diğer kişilerle sağlıklı bir iletişim kuramaz (Özkafacı Aktaş, 2012). Problemleri davranış sergilerler ve yetişkinlikte de içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış problem yaşama riskleri yüksektir (Clegg ve Standen, 1991). Sosyal beceri yetersizlikleri, kişilerin sosyal kabul durumunu ve akademik başarılarını da olumsuz etkilemektedir (Yükselen, 2003).

Okul öncesi çocukluk döneminde bütün gelişim sahaları birbirlerini etkilemektedir. Ancak konuşma ve sosyal yeterlilik alanları gelişimlerinin devam ettirebilmek için birbirlerinden sürekli yararlanmaktadır. Çocuğun dil, konuşma alanlarındaki bozuklukları sosyal becerilerini doğrudan etkiler (Ergin, 2012). Okul öncesi dönem, çocukların hem içerisinde bulunduğu dönem hem de ileriki yıllar için kritik bir dönemdir. Dil, konuşma ve sosyal beceri gelişimi bu dönemlerde temellenip oluşmaktadır. Daha önce yapılmış olan araştırma sonuçlarına göre bu dönemin telafisi ileride daha da zorlaşmaktadır (Oğuzkan, 1996).

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi 4-5 yaş çocuklarının artikülasyon becerileri ile sosyal becerileri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemek, artikülasyon düzeylerinin ve sosyal becerilerinin çeşitli değişkenler açısından farklılaşp farklılaşmadığını araştırmaktır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 4-5 yaş çocuklarında artikülasyon bozukluğu oranı ve artikülasyon bozukluğu görülen çocuklarda işitme değerlendirmesi nedir?
2. 4-5 yaş çocuklarının cinsiyetleri artikülasyon becerilerini etkilemekte midir?
3. 4-5 yaş çocuklarının yaşları artikülasyon becerilerini etkilemekte midir?
4. 4-5 yaş çocuklarının sosyoekonomik durumları artikülasyon becerilerini etkilemekte midir?
5. 4-5 yaş çocuklarının cinsiyetleri sosyal becerilerini etkilemekte midir?
6. 4-5 yaş çocuklarının yaşları sosyal becerilerini etkilemekte midir?
7. 4-5 yaş çocuklarının sosyoekonomik durumları sosyal becerilerini etkilemekte midir?
8. 4-5 yaş çocuklarının artikülasyon becerileri ile sosyal becerileri arasında ilişki var mıdır?

Okul öncesi dönem, çocuklarda fizyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel gibi birçok önemli alanın yapı taşlarının olduğu dönemdir. Bu dönemde çocukta oluşabilecek bir aksaklık çocuğun tüm yaşamını etkileyebilmektedir. Doğumla birlikte

gelişimi başlayan dil ve konuşma becerileri, çocuğun kendini ifade etmesini, bir birey olarak toplumda kabul görmesini ve yer almasını sağlamaktayken sosyal becerileri için de sağlam bir temel oluşturmaktadır. Çocuğun konuşmasında oluşabilecek sorunun erken dönemde fark edilmesi ve tedavi edilmesi çok önemli bir konudur. Burada en önemli görev çocuğun aile bireylerine ve okul öncesi döneminde de öğretmenlerine düşmektedir. Aile ve öğretmenler çocuğun gelişim dönemlerine dikkat ederek yaşanabilecek herhangi bir sorunda müdahale etmelidir. Bu çalışmada okul öncesi dönemde konuşma, iletişim, sosyal beceri üçgeninde değerlendirmeler yapılarak, okul öncesi dönemi çocuklarının öğretmenlerinde ve ailelerinde farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Bu çalışma ile oluşturulan örneklem grubundaki çocukların konuşma bozukluklarından en sık gözlenen artikülasyon ve ses bilgisi sorunları tespit edilmeye çalışılarak çocuğun sosyal beceri ve dolayısıyla sosyal gelişimine ket vuracak engellere erken dönemde müdahale amaçlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. İLETİŞİM

İnsanların toplum içinde yaşıyor ve işlevlerini sürdürüyor olmalarının en temel gereği iletişim kurmalarıdır (Ege, 1994). Bir zihindeki düşünce ve bilgilerin diğerine aktarılması ile gerçekleşen bir alışveriş sürecidir iletişim (Serimoğlu, 2013).

İletişimin gerçekleşmesi için kaynak birimin mesajı tanzim etmesi, hedef birimin çözümleyip algılayabileceği şekilde dönüştürüp kodlaması, hedef birime bir şekilde iletmesi gerekmektedir. Bloom ve Lahey (1978)'e göre dil ve konuşma bu alışverişi sağlamaktadır (Konrot, 1991; akt. Öge, 2004). Bu tanımlara bakıldığında; iletişim, dil ve konuşma birbirleri ile ilişkilidir.

2.2. DİL

Aynı toplumda yaşayan ve aynı kültüre ait bir grup insanın; iletişim amacıyla, ortak kurallar ve uzlaşım ile ürettikleri ve karşılıklı anladıkları sembollerle yarattıkları ortak kod sistemine dil denir (Maviş,2005). Dil toplumda insanların arasındaki anlaşmayı gerçekleştiren doğal bir araç; kendi yasaları içerisinde yaşayıp gelişmeye devam eden canlı bir varlık; milleti koruyup birleştiren ve onların ortak malı olan sosyal kurum; seslerle örüntülenmiş bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılan bir gizli sözleşmeler ve anlaşmalar sistemidir (Ergin, 1985).

Dil, bizi insan yapan en önemli unsurdur. Dilin sınırsız sayıdaki düşünceyi temsil etme ve paylaşmadaki benzersiz gücü bütün toplumlar için çok önemlidir. Dil bir bütündür. Çeşitli bilim dalları dilin farklı boyutlarına odaklanmış ve dil kelimesini farklı biçimlerde tanımlamışlardır. Ancak tüm bilimlerin canlı bir varlık olarak sürekli yeniliğe gelişime açık olan dil hakkında buluştuğu ortak nokta dilin en önemli görevinin insanlar arası iletişimi sağlamak ve sürdürmek olduğudur.

2.2.1. Dilin Bölümleri

2.2.1.1. Fonoloji

Bir dilin ses sistemlerini ve konuşma seslerinin bir anlam ortaya çıkarmak için nasıl fonksiyon gösterdiklerini inceler. Fonolojinin sembollere dayalı boyutu (fonetikte bulunmayan); konuşma ve dil bozuklukları arasındaki uzun süredir devam eden klinik farklılığın temelini oluşturur. En küçük ses birimi fonemdir.

2.2.1.2. Morfoloji

Kelimelerin kendi içindeki yapısını ve uğradıkları anlam ve ilişki değişikliklerini inceler. En küçük birimi morfem, fonemlerin geniş birimler şeklinde düzenlenmesi ile oluşur. Tek başına sözcük oluşturabilen bağımsız morfem ve oluşturamayan bağımlı morfem olarak iki çeşidi vardır.

2.2.1.3. Sentaks

Cümlelerin kendi içindeki yapısını inceler. En temel manada bu yapılar isim, fiil, sıfat, zarf, edat, bağlaç gibi kelime türlerini içermektedir.

2.2.1.4. Semantik

Kelimesel anlamları, nesnelere semboller arasındaki ilişkiyi inceler.

2.2.1.5. Pragmatik

Konuşmacı ve dinleyicinin belli bir bağlamda kodlanmış dilin anlamının ötesinde nasıl kullanıldığını inceler. Sözcüklerin doğru kullanımını bilip bu bilgileri gereken durumlarda uygulayabilme yeteneği ile dilin kullanımını kapsar. Sosyal beceriler pragmatik kurallarla yönetilir (Cummings, 2008).

2.3. KONUŞMA

İletişim kurmanın işaret dili, çizerek, jest ve mimiklerle vs. gibi birçok yolu vardır ancak insanların iletişimde en yaygın kullandığı yöntem dil yapılarının sözel olarak ifade edilmesidir. Sözel dildeki fonemlerin konuşma organları ile karşımızdaki birimin işitebilir şekle getirilmesi işlemine konuşma denir (Ege, 2006).

Konuşma; iletişimde kullanılan anlamlı seslerin, vokal yol organlarının nöromusküler kontrolüyle fiziksel olarak üretilmesiyle; dilin kullanıldığı sözlü iletişim kurma şeklidir (Tatham ve Morton, 2015). Duygu, düşünce, bilgi ve isteklerin kaynak birimden hedef birime sözle ifade edilişle gerçekleşen devinişsel beceriler konuşma olarak isimlendirilir. Konuşma insanların bedensel, bilişsel, toplumsal ve kişilik gelişimlerinin yansıtıcılarından biridir (Mercan, 2007).

2.3.1. Konuşma Üretimi

Konuşma üretiminde birbirleri ile ilişkili dört süreç vardır. Bunlar:

1. Respirasyon (Solunum): Konuşma amaçlı solunum çok miktarda havanın içeri alınıp ekspirasyonda sürdürülerek vital solunumun kesintisizini gerektiren bir işlemdir.
2. Fonasyon (Seslenme): Dışarıya verilen havanın ses kıvrımlarını hızlı hareket ettirmesine bağlı oluşan ses.
3. Rezonasyon (Yankılama): Artikülatör yapıların hareketiyle larenks tarafından oluşturulan ham sesin modifikasyonudur.
4. Artikülasyon (Sesletim): Ses kaynağının, ağız ve burun boşluğundan geçerken *artikülatörler* denen dil, dudaklar, dişler, yumuşak damak gibi organlar kullanılarak dilin farklı seslerinin üretilmesidir (Yıldırım, 2009).

2.4. FONETİK

Fonetik konuşma seslerinin bilimsel çalışmasıdır. Ünlü fonemler, ünsüz fonemler, konuşmanın tonlaması ve ritim boyutu, ses şiddeti ve temposu gibi konuşmanın tüm boyutlarıyla ilgilenir. Buna seslerin konuşmacı tarafından üretilmesi, hava aracılığıyla iletilmesi ve dinleyicinin bu sesleri algılaması da dahildir. Buna göre fonetiği 3 sınıfa ayrılmaktadır:

Artikülator fonetik: Sesleri üretmek için vokal organların kullanılması

Akustik fonetik: Konuşma sesi dalgalarının incelenmesi

İşitme fonetiği: Konuşma seslerinin işiten tarafından algılanmasının incelenmesi (Ball ve Lowry, 2008).

2.4.1. Konuşmada Kullanılan Sesler

Havanın, ses yolundan çıkması esnasında engellerle karşılaşp tıkanmasıyla oluşan sesler ünsüz fonemleri; fazla sürtünme olmadan daha rahat geçmesiyle oluşan sesler ünlü fonemleri oluşturur (Forel ve Puskas, 2005).

2.4.1.1. Ünlü fonemler

Türkçede ünlü fonemler çıkış biçimlerine göre 3 bölümde incelenmektedir. Bu bölümler; ağız açıklığı, dudaklar ve dilin durumuna göreler. Ağızın açılmasına göre üst-orta-alt, dudakların durumuna göre yuvarlak -düz, dilin durumuna göre ise ön merkez arkada olmasına göre sınıflandırılır (Zsiga, 2012).

Ünlüler konuşma sesleri içerişimde düşük frekansa sahip olup konuşma seslerine güç verirler. Yandaşların akustik özelliklerini taşıırken aynı zamanda konuşmanın tonlama ve ritim özelliklerine ilişkin bilgi de verirler (Tüfekçioğlu, 2006).

ön		merkez	arka		
düz	yuvarlak		düz	yuvarlak	
i	ü	I		u	üst
e	ö			o	orta
			a		alt

Şekil 1. Artikülasyon Organlarının Durumuna Göre Ünlü Fonemler (Acarlar, 1995)

2.4.1.2. Ünsüz fonemler

Ünsüz fonemler konuşma sesleri içerisinde yüksek frekansa sahip olup konuşmada anlaşılabilirliğe katkıda bulunup anlam verirler. Ünlülere göre güçleri az olan ünsüzler akustik ortamlarda en erken yutulma özelliğine sahiptirler. Ünlüler tarafından maskelenebilirler (Tüfekçioğlu, 2006).

Ünsüzler artikülasyon yerine ve şekline göre sınıflandırılabilir. Ünsüzlerin artikülasyon şekline göre sınıflandırılması:

- Stop/plosive (Patlamalı kapantılı): Oral yolda iki artikülasyon arasında tamamen kapanma ile oluşan seslerdir. Kapanmanın arkasındaki hava artikülasyonlar açıldığında patlayarak çıkar.
- Fricative (Sürtünmeli sesler): İki artikülasyonun aralarında havanın geçebileceği kadar küçük bir boşluk bırakıldığında, havanın bu boşluktan sürtünerek çıkmasıyla oluşan seslerdir.
- Affricate (Yarı kapantılı sesler): Stop şekilde başlayıp fricative olarak devam eden seslerdir.
- Nasal (Genizsil sesler): Oral yolda komple bir kapanma ve velumun alçaltılması ile seslerin burundan kaçmasıyla oluşurlar.

- Lateral (Yan ünsüz): Hava akımının ağzın iki yanına gönderilmesiyle üretilir.
- Tap (Yarı ünlü): Bazı taraflarıyla ünlülere, bazı taraflarıyla da ünsüzlere benzerler. Hava akımı, ne çok rahat ne de sürtünmelidir. Şekilleri ise ünsüz fonemlere benzemektedir.

Ünsüzlerin artikülasyon yerine göre sınıflandırması:

- Bilabial (Çift Dudaksıl): Dudaklarda üretilen seslerdir (p,b,m).
- Labiodental (Dişsil-Dudaksıl): Üst dişler ve alt dudak temasıyla oluşur (f,v).
- Alveolar (Dişyuvasıl): Diş yuvasında üretilen seslerdir (t, d, s, z, n, l).
- Alveo-Palatal (Dişyuvasıl-Damaksıl): Diş yuvası tepesinin tam arkasında oluşan seslerdir (ş, j, ç, c).
- Palatal (Damaksıl): Dilin orta kısmının sert damağa teması ile oluşur (y).
- Velar (Art Damaksıl): Dil sırtının yumuşak damağa teması ile oluşur (k, g).
- Glottal (Gırtlaksıl): Larinkste bulunan vokal foldlar arasında glottiste üretilirler (h) (Ogden, 2015).

Tablo 1. Türkçede Yer Alan Ünsüz Fonemlerin Çıkış Yerine ve Biçimine Göre Sınıflandırılması (Şan, 2004)

		Çift Dudak (Bilabial)		Diş (Dental)		Yumuşak Damak (Velar)		Dudak-Diş (Labio-dental)		Dişeti (Alveolar)		Dişeti-Damak (Alveo-palatal)		Yumuşak Damak Üstü (Dorso-velar)		Glottal	
		Sesli	Sessiz	Sesli	Sessiz	Sesli	Sessiz	Sesli	Sessiz	Sesli	Sessiz	Sesli	Sessiz	Sesli	Sessiz	Sesli	Sessiz
Ç I K I Ş Y E R İ N E G Ö R E	Durmali/Patlamali (Stop/Plosive)t	b	P	d	T	g	K										
	Sürtünmeli (Fricative)							v	F	z	S	j (ʒ)	ş (ʃ)	y (ʝ)			H
	Yarı Sürtünmeli (Affricate)											c (dʒ)	tʃ				
	Nazal (Nasal)	m								n							
	Lateral									l							
	Titremeli (Tap)												R				
	Yarı Ünlü (Semivowel)												y (j)				

2.5. FONOLOJİ

Fonoloji, konuşmacılar açısından, konuşma isteğinin fonetiğin fiziksel boyutu tarafından ses dalgaları haline getirilmesiyle sonuçlanan bilişsel bir süreçtir; dinleyiciler açısından ise akustik sinyalleri işitmeyi sağlamak için işletilmesi gereken bilişsel bir süreçtir ve söylenenleri anlama ile sonuçlanır (Tatham ve Morton, 2015). Dilin anlam aktarımını gerçekleştiren konuşma seslerinin işlevlerini inceleyen fonoloji ses sistemiyle ilgilidir (Maviş, 2006).

2.5.1. Fonolojik Gelişim

Fonolojik gelişim evreleri:

1. Evre: Söz öncesi iletişim evresi (Doğum-1 yaş)
 - a. Fonasyon Evresi (0-1 ay): Ağlama, hapşırma, öksürme, mızıldanma gibi doğal refleksif sesler çıkarılır.
 - b. Gııldama Evresi (2-3 ay): Bu dönemde rahatlık, mutluluk ifadeleyen sesler çıkarılır. o,a,u,ı gibi ünlü fonemlere velar seslerin eklenmesiyle ünlü ünsüz sıralamasına benzer sesler oluşturulur.
 - c. Genişletme Evresi (4-6 ay): Tiz ya da bas seslemeler, yüksek perdeli sıralamalar şeklinde ses denemelerini içeren bu dönem ses oyunları evresi olarak da bilinir. Bu evrenin sonuna yaklaştıkça [ba], [da] sıralamaları mırıldanmaya başlar.
 - d. Düzenli Mırıldanma Evresi (7-9 ay): Bebekler yerişkin benzeri zamanlamayla ünsüz-ünlü sırasında hecesel tekrarlar üretirler [bababa], [mamam], [dada] gibi. Nasal ve yarı ünlü gibi akıcı sesler yoğun duyulurken artikülasyon yerine göre ise velar sesler azalırken labial ve labiodental sesler artar. Bu evrede çocuğun kendi sesini ve çevre seslerini duyması çok önemlidir.

- e. Çeşitli Mırıldanma Evresi (10 ay-1 yaş): Çocuklar yetişkini andıran ses tonlamaları, hece uzunlukları, artikülasyon süreleri, ünlü ünsüz geçişleri kullanırken, farklı ezgi ve vurgulu uzun hece sıralamaları üretebilirler. Çocukların çıkardıkları seslere alıkları dönüt mırıldanmalarının sıklığını ve süresini artırır ve yetişkinin konuşma şeklini taklit ederler.
2. Evre: Sözcük Öğrenme (1-2 yaş): Bu evre dil kullanımında başlangıç kabul edilir. Ünsüz fonemler, ünlü fonemler, heceler, vurgu edinimin temelleri atılır ve ilk 18 ayında çocukların 50 sözcük dağarcığına ulaştığı gözlenir.
- a. İlk Sözcükler (12-15 ay): Ses dağarcıklarındaki sayı artarken genel olarak tutarlı kural ve işlemler görülmez. Sesler içindeki karşıtlık da henüz edilmemiştir.
- b. Sözcük Öğrenme (15-18 ay): Bu evrede artikülasyon şekline göre sözcük başında ötümlü stop ve nasal sesler varken sözcük sonunda genellikle ötümsüz stop sesleri vardır. Artikülasyon yerine göre ise labial ve alveolar sesler çoğunluktadır. Çocuk 1-30 sözcük söyler ve anladığı sözcük sayısı ürettiğinden daha fazladır.
- c. Sözcük Çeşitlendirme (18 -24 ay): Çocuğun ünsüz fonem dağarcığı 9-11 sözcük başı ve 5-6 sözcük sonu ünsüz içerebilmektedir. Ötümlü ve ötümsüz stop-plosive, nasal, fricative ünsüzler dağarcığa eklenir. Sesbilgisel örüntüler daha sistematik ve düzenli bir biçimde sıralanır. Çocuğun anlamlı olarak kullandığı 20-100 kelimesi vardır ve iki sözcüklü cümleler oluşturabilirler.
3. Evre: Kural Öğrenme-Söz Düzeyi Sistemik Gelişim Evresi (2-5 yaş): Fonolojide en hızlı gelişim evresidir. Doğal konuşmasında anlaşılabilirlik düzeyleri 2 yaşındaki çocukta yüzde 26 ile yüzde 50 arasında; 3 yaşındaki çocukta yüzde 71 ile yüzde 80,4 yaşına ulaştığında ise yüzde 100 olduğu görülmektedir. Bu evrede dil kullanımı çeşitlenen çocuk hemen hemen

tüm hece yapılarında kullanmaya başlar. Fonasyon düzeneklerini daha kontrollü kullanmaya başlarlar.

4. Evre: Sesbilgisel Farkındalık ve Okur-yazarlık (5 yaş-ergenlik): Konuşmada yeni kelimelerle tanışır, değişik yapılarda değişik şekillerde karmaşık heceli uzun sözcükleride kullanırlar. Sözcüklerindeki vurgulamaları da daha düzenli yaparlar (Topbaş, 2011).

2.5.2. Fonolojik Süreçler

Türk çocuklarında fonolojik süreçler; yerine koyma, benzeşme ve hece yapısı süreçleri olarak belirlenmiştir.

- **Yerine Koyma Süreçleri (*Substitution Processes*)**
 - Diş Ünsüzü Yerleştirme (*Dentalisation*)
 - Dişeti-Damak Ünsüzü Yerleştirme (*Alveo-palatalisation*)
 - Dişeti Ünsüzü Yerleştirme (*Alveolarisation*)
 - Yarı Sürtünmeli Ünsüz Yerleştirme (*Affrication*)
 - Yarı Ünlü Ünsüz Yerleştirme (*Semivowelisation*)
 - Yumuşak Damak Ünsüzü Yerleştirme (*Velarisation*)
 - Lateral Ünsüz Yerleştirme (*Lateralisation*)
 - /r/'nin Üretim Bozukluğu (*Rhotacism*)
 - Nazal Ünsüz Yerleştirme (*Nasalisation*)
 - Dudak-Diş Ünsüzü Yerleştirme (*Labio-dentalisation*)
 - Çift Dudak Ünsüzü Yerleştirme (*Bilabialisation*)
 - Glottal Ünsüz Yerleştirme (*Glottalisation*)
- **Benzeşme Süreçleri (*Assimilation Processes*)**
 - a. İlerleyici Benzeşme (*Progressive Assimilation*)
 - b. Gerileyici Benzeşme (*Regressive Assimilation*)
 - Ünsüzün Sesli Kullanımı (*Voicing*)

- Ünsüzün Sessiz Kullanımı (*Devoicing*)
- Eşdeğer Ses Tekrarı (*Gemination*)
- **Hece Yapısı Süreçleri (*Syllable Structure Processes*)**
 - Sözcük Sonu Ünsüz Düşmesi (*Final Consonant Loss*)
 - Sözcük Başı Ünsüz Düşmesi (*Initial Consonant Loss*)
 - Ünsüz Kümesini Sadeleştirme (*Cluster Simplification*)
 - Yumuşak /g/'nin Düşmesi (*Soft-g Loss*)
 - Ünlü Uzaması (*Vowel Lengthening*)
 - Ünsüz Türemesi (*Epenthesis*)
 - Ünlü Türemesi (*Anaptyxis*)
 - Sözcük Ortası Ünsüz Düşmesi (*Word Medial Consonant Loss*)
 - Hece Düşmesi (*Syllable Loss*)
 - Hece Türemesi (*Syllable Creation*)
 - Hece Tekrarı (*Syllable Repetition*) (Şan, 2004).

2.6. ARTİKÜLASYON

Artikülasyon, sesin, gırtlak üstü düzenekteki organların çalışmasıyla konuşma sesleri olarak biçimlendirilip üretilmesidir ve konuşma seslerinin telaffuz özelliklerini yansıtır (Topbaş, 2011). Başka bir tanıma göre artikülasyon; konuşma sesini oluşturan birimlerin, konuşmada görevli çeşitli organların düzenli ve ardı sıra belirli bir dizgeye uymak koşuluyla gerçekleştirdikleri hareketler aracılığı ile şekillendirilmesidir (Korkmaz, 2005).

2.6.1. Artikülasyon Bozuklukları

Artikülasyon yeterliliği kişinin bir dile ait konuşma seslerini doğru telaffuz edebilme becerisidir; bu da artikülatör organların ardı sıra uyumlu hareketleri ile gerçekleşir. Artikülasyon bozuklukları ise konuşma seslerinin çıkartılış biçimi, yeri,

yönü, zamanı, basıncı ve hızında hataların yapılmasıyla ya da artikülasyon organlarının birlikte hareketlerinin hatalı olmasıyla ortaya çıkan sorunlardır (Topbaş, 2006). Konuşma seslerinin kaliteli üretimi için artikülasyonun seri, hızlı ve net hareketleri gerekir. Artikülasyonun yapı ve hareketlerinin kısıtlanmasıyla konuşma seslerinin üretiminin doğru telaffuzunun ve hızının etkilenmesiyle oluşmaktadır (Ege, 2006).

Plante (1999)' a göre artikülasyon bozuklukları 4 grupta toplanır:

- Omission: Bazı seslerin eksik olduğu atlama hataları. Örnek: hayvan -ayvan
- Substitution: Doğru sesler yerine yanlış seslerin geçtiği yerine geçme hataları. Örnek: kitap-kipat
- Distortion: Seslerin bozuk çıkarıldığı çarpıtma hataları. Örnek: ekme – emme
- Addition: Ek seslerin yer aldığı ekleme hataları. Örnek: saat- sahat (akt. Korkmaz, 2005).

Artikülasyon bozuklukları yaşayan çocukların üretmesi gereken sesleri üretmesinde motor beceri olarak bir eksiklik vardır veya o ses, ses taşıyıcılarında mevcut değildir. Fonolojik bozukluklar ise konuşmanın anlaşılabilir olmasına neden olan, cümle kurma ve anlamayı engelleyen bir dizi dil bozukluğudur ve gelişimsel problemlerdir. Bu sorunlar bazı çocuklarda öğrenme ve okuma becerilerine de etki etmektedir. Bu bozuklukta çocuğun hatalı ürettiği fonem ses taşıyıcısında yer alır ancak çocuk onun yerine birtakım süreçlerle başka ses kullanır (Bowen,2014).

2.6.2. Artikülasyon-Fonolojik Bozukluk Nedenleri

Artikülasyon bozuklukları yapısal kökenli ya da herhangi bir nedenden bağımsız da görülebilir. Artikülasyon sorunu oluşturabilecek nedenler içinde işitme kaybı, orofasial anomaliler, ortodontik bozukluklar, zihinsel engel, nörolojik kökenli bozukluklar yer alır (Topbaş, 2011).

2.6.2.1. İşitme kaybının artikülasyona etkisi

Konuşma gelişimi için en mühim algı işitme duyusudur. Fonksiyonel işitme becerisi olmazsa eğer dil ve konuşmanın gelişimi zordur. Eğer bir çocuk sesleri doğru bir şekilde duyamıyorsa çocuğun bu sesleri doğru bir şekilde üretmesi zordur. Çocuklardaki işitme kaybının olumsuz etkileri:

- Alıcı ve ifade edici iletişim becerilerinin gelişmelerinde gecikmelere yol açar.
- Çocukların dil ve konuşmalarındaki bozukluk öğrenme güçlüğüne ve dolayısıyla akademik başarının düşmesine neden olur.
- İletişimde çekilen güçlükler sosyal becerilerde eksikliğe ve kendine olan güvende düşüğe yol açar.
- Mesleki seçim tercihlerini olumsuz olarak etkiler (Johnson, Benson ve Seaton, 1997).

İşitme kaybı olan çocuklar konuşma seslerinin bir kısmını ya da büyük bir bölümünü duyamamaktadırlar. Bu sebeple duymadıkları seslere ya değiştirerek üretirler ya da hiç üretemezler. İşitme kayıplı çocuklar genelde birçok ünlü ve ünsüz fonemlerin üretiminde hata yaparlar. Özellikle yüksek frekanslara doğru giderek artan işitme kaybı olan çocuklarda ünsüz fonemleri alma ve analiz etme sorunları bulunur. İşitme kaybının derecesi ve odyogramın konfigürasyonu ile bireyin konuşmasındaki anlaşılabilirlik arasında da negatif yönde bir ilişki vardır. Buna göre işitme kaybı artıkça konuşmanın anlaşılabilirliği azalmaktadır (Tüfekçioğlu, 2006).

İnsan kulağı 100 Hz ve 10 kHz arasındaki sesleri duyar, konuşma frekansı 250-4000 Hz arasındadır. Ünlü fonemlerden “i” hariç diğerleri düşük ve orta frekans grubuna ait iken ünsüz fonemler orta ve yüksek frekans grubundadır. Glottis ve nasal sesler düşük frekans, nasal ve plosive sesler orta frekans, sızmalı sesler yüksek frekanslıdır. 100-400 Hz arası işitme kaybı ötümlü ve ötümsüz sesleri ayırt etmede ve bazı ünlü fonemlerin ilk formantını algılamada güçlük yaratır. 500-3000 Hz arası işitme ünlü fonemler ve ötümlü ünsüz fonemleri ayırt etmede mühimdir. 3000-8000 Hz arası işitme özellikle /s/, /z/, /t/, /v/, /f/ gibi ünsüzleri ayırt etme için önemlidir.

3000 Hz üstü sesler işitilemezse konuşmada anlaşılabilirlik %10 azalırken 1500 Hz üstü işitilmezse bu oran %70'e çıkar. 1500 Hz altı, konuşmanın gücünü gösterirken; 1500 Hz üstü, konuşmada anlaşılabilirliği gösterir. 125-2500 Hz arasındaki bir işitme kaybı ünlü fonemlerin algısını ve prosodisini bozar. İletim tipi işitme kaybı ötümlü ünsüzlerle ünlü fonemlerin ayırımını zorlaştırır. Çocuklarda görülen çok hafif işitme kayıplarında bile bazı ortamlarda seslerin %10'u kaçırılabilirken hafif işitme kaybıyla ve üst işitme kayıplarında artikülasyon bozukları meydana gelir (Mysak, 1976; akt. Korkmaz, 2005).

2.7. SOSYAL YETERLİK VE SOSYAL BECERİLER

2.7.1. Sosyal Yeterlik

Sosyal yeterlik, etkin arkadaşlık etkileşimlerini başlatan tümleşik sosyal beceriler takımı olarak tanımlanmaktadır (McConnell ve Odom, 1986). Sosyal yeterliğin tarif edilmesi güçtür, ancak bu karmaşıklığın anlaşılması mümkündür. Sosyal yeterlik, (a) sosyal uyum, (b) sosyal performans, (c) sosyal becerilerden oluşan çok aşamalı bir yapıdır ve bu model çocukların gelecekteki sosyal işlevlerini tahmin etmede kullanılabilir (Cavell, 1990).

Sosyal yeterlik, kişilerin toplum içinde bağımsız ya da yarı bağımsız yaşayabilmesinin en önemli koşuludur ve bireylerin çevreyle etkileşebilmesi için gerekli sosyal beceriler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Çolak v.d., 2010). Bir kişinin sosyal yeterliğe sahip olduğunu söyleyebilmek için bireyin toplum tarafından gerekli görülen sosyal ölçütlere uygun davranışları yeterli bir şekilde yerine getirmesi gerekmektedir (McFall, 1982).

Sosyal yeterlik kavramı, birbirini tamamlayan iki bölümde sınıflandırılabilir Bu sınıflama şu şekildedir (Gresham ve Elliot 1987);

Uyum Davranışları:

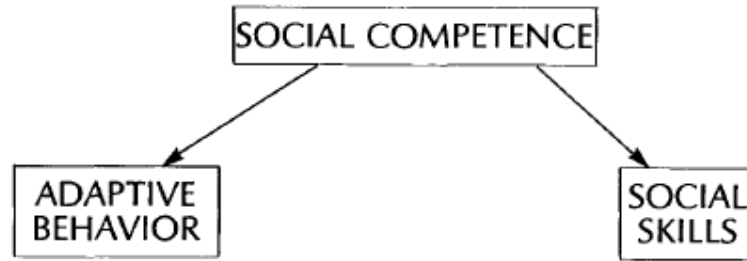
- Özgür hareket etme
- Bedensel gelişim

- Özyönetim
- Şahsi sorumluluk
- Ekonomik-işsel aktiviteler
- İşlevsel akademik beceriler

Sosyal Beceriler:

- Bireylerarası problem çözme
- Akran kabulü
- Özüyle ilgili davranışlar
- İletişim becerileri
- Akademik yetiler
- Kendini ifade etme

THE JOURNAL OF SPECIAL EDUCATION VOL. 21/NO. 1/1987

• Independent Functioning	• Interpersonal Behaviors
• Physical Development	• Self-Related Behaviors
• Self-Direction	• Academic-Related Skills
• Personal Responsibility	• Assertion
• Economic-Vocational Activity	• Peer Acceptance
• Functional Academic Skills	• Communication Skills

Şekil 2. Gresham ve Elliott (1987), Sosyal Yeterlik Bileşenleri

Yapılan literatür taramaları göstermiştir ki araştırmacıların sosyal yeterlik tanımları çeşitlilik göstermektedir. Buna karşın yapılan tanımlamalardan sosyal yeterliğin sosyal becerilerle bir arada kullanıldığı hatta sıklıkla sosyal yeterlik ve beceri kavramlarının birinin diğerine yerine kullanılabildiği ve sosyal yeterliğe sahip olabilmenin sosyal becerileri kullanmakla gerçekleşebileceği sonucu çıkarılmaktadır.

2.7.2. Sosyal Beceri ve Sosyal Gelişim

Sosyal beceriler, birçok disiplinin çalışmalarına konu olmuş ve olmaya devam eden bir kavramdır. Eğitim psikolojisinin öncüsü olarak görülen Thorndike, “toplumsal (sosyal) zeka”nın varlığından ilk kez söz etmiş ve toplumsal zekayı diğer insanlarla sürdürülebilir ilişkiler kurma yetisi olarak tanımlamıştır. Bu çalışma sosyal beceriler üzerine yapılan araştırmalara rehberlik etmiştir (Bacanlı, 1999).

Sosyal beceriler hakkında yapılan tanımlardan bir kısmı şu şekildedir;

Sosyal beceri, toplum içinde yaşanan durumlarda gösterilen davranışların tamamını kapsamaktadır (Katz ve McClellan, 1991). Bir kişinin başka insanlarla etkili iletişim kurma becerisi, toplum tarafından hoş görülmeyen tutum ve davranışlardan kaçınma yetisi sosyal beceri olarak tanımlanabilir ve sosyal beceriler, çevredeki insanların davranışlarını gözlemleyerek öğrenilen davranışlar davranışlardır (Gresham ve Elliott, 1987).

Bireylerin sosyal becerilerini toplum içindeki davranışları vasıtasıyla gösterir ve bu davranışların toplumdan izole olmuş bireylerde görölme olasılığı çok düşüktür (Warnes v.d., 2005). Kişilerin birbirleriyle günlük hayatın her alanında yaptıkları bilgi, fikir, tutum ve davranış alış verişlerinin tamamı sosyal becerilere dahildir ve sosyal becerilerin kişiler arası etkileşime hizmet etmektedir (Lieberman, 1982).

Riggio (1986), sosyal becerileri altı başlık altında incelemekte, bu davranışların öğrenilmiş ve stratejik olduğunu belirtmektedir. Bahsedilen altı beceri şu şekilde gruplanmaktadır;

- Duygusal Anlatımcılık: Bireyin duygularını, tavırlarını sözsüz bir şekilde göstermesini,
- Duygusal Hassasiyet: Bireyin karşısındakinin duygularını, inançlarını anlaması ve kendini onun yerine koyabilmesini,
- Sosyal Anlatımcılık: Bireyin kendini sözel bir şekilde ifade etmesini, sözel akıcılığı, sözel etkileşim başlatma ve devam ettirmesini,
- Sosyal Hassasiyet: Sözlü mesajları anlamayı, toplumsal norm ve kurallara uymayı,
- Duygusal Denetim: Duygusal iletişimi ve sözel olmayan tepkileri ayarlama ve denetlemeyi,
- Sosyal Denetim: Sözlü ifadelerini bulunulan toplumsal duruma göre ayarlama ve denetlemeyi, kendini sözlü olarak temsil becerilerini göstermektedir.

Elksnin&Elksnin (1998; 2001) ise sosyal becerilerin altı kategoride gruplanabileceğini ifade etmektedir. Bu kategoriler;

- Bireylerarası Davranışlar: Kendini takdim, bir gruba katılma, övme ve övgüleri kabul etme, yardım isteme veya teklif etme gibi yeni arkadaşlıklar kurma becerileri olarak örneklendirilmektedir.
- Akranını Memnun Etme Becerileri: Paylaşımında bulunma, bir arada çalışma, karşısındakinin duygularını anlama, bilgi isteme ve alma gibi bireyin yaşına göre de çeşitlilik gösterebilen davranışlardır.
- Öğretmenini Memnun Etme Becerileri: Öğretmeni dinleme, sınıf içindeki yönergelere uyma ve elinden gelen en iyi şekilde öğrenmeye çalışmayı içermektedir.
- Özülle İlgili Davranışlar: Bireyin içinde bulunduğu ortama göre uygun beceriyi kullanma ve becerinin etkinliğini test etmesine olanak sağlar. Öfke kontrolü ve stresle başa çıkma bu gruba dahil edilmektedir.

- Güvengenlik Becerileri: İhtiyaçlarını saldırganlığa başvurmadan ifade etmeyi içermektedir.
- İletişim Becerileri: Sırayla konuşma, konuşmacıyı dikkatle dinleme ve konuşmacıya geri dönütler sağlama gibi konuşmayla ilgili becerileri ifade etmektedir.

Sosyal becerilerle ilgili çalışmaların çokluğu farklı bakış açılarından tanımlamalar yapılmasına olanak sağlamıştır. Bu tanımlamalar içinde göze en çok çarpan noktalar; *çevresindeki kişilerle sosyal ilişki kurma ve devam ettirme, farklı şartlar altında toplum tarafından beklenen davranışları gerçekleştirme, düşünce ve duygularını etkili bir biçimde dile getirme* olarak özetlenebilir.

İnsanların buldukları sosyal gelişim evresine uygun sosyal becerileri zamanında edinmesi araştırmacıların üstünde durdukları bir konudur. Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre bireyin psikososyal gelişimi 8 dönemden oluşmakta ve her dönemde ulaşılması gereken hedef davranışlar bulunmaktadır. Erikson'un çalışmasındaki dönemler şu şekilde sıralanmaktadır (Elkind, 1970):

- Güvene Karşı Güvensizlik, 0-1 Yaş: Bebek, topluma karşı güven duygusu geliştirmektedir,
- Otonomiye Karşı Kuşku, 1-3 Yaş: Çocuk kendi davranışlarının kendisine ait olduğunun bilincine varmakta ve özerklik duygusu geliştirmektedir,
- Girişkenliğe Karşı Suçluluk, 3-6 Yaş: Çocuğun motor ve dil gelişiminin önem kazandığı bu sebeple sosyal ilişkilere daha fazla katıldığı dönemdir. Ayrıca, merak ve keşfetme duyguları gelişmektedir ancak bu duygular çevresi tarafından desteklenmezse suçluluk duygusu ortaya çıkabilir,
- Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Hissi, 6-12 Yaş: Çocuğun çalışkanlık ve başarı duygusunu geliştirdiği dönemdir.
- Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası, 12-18 Yaş: Ergenlik çağına gelen bireyin kimliğini oturtmaya çalıştığı ve başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğüne önem verdiği dönemdir.

- Yakınlığa Karşı Yalnızlık: Ergenlik bitiminden orta yaşlara kadar devam eden bu dönemde kaybetme korkusu olmadan paylaşabilme duygusu ön plana çıkmaktadır,
- Üretkenliğe Karşı Kendine Dönüklük: Kişinin ailesinin dışındaki gelecek kuşakları düşünüp dünyaya katkıda bulunmayı istediği dönemdir,
- Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk: Kişi bu dönemde geçmişte yaptığı olumlu ve olumsuz seçim ve davranışları düşünür.

Erken çocukluk veya okul öncesi olarak adlandırılan dönem, bu araştırmaya konu olan 4-5 yaş arası çocukların bulunduğu dönemdir. Eğitimciler, çocuğun gelecekteki yaşantısına etkisi bakımından bu dönemin çok önemli olduğunu belirtmektedir. Çocuğun bu dönemde zihinsel, fiziksel ve duygusal bakımdan olduğu kadar sosyal açıdan da hızlı bir gelişim içinde olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalar çocuğun karakter, düşünce yapısı, değer yargıları, tutum ve alışkanlıklarının önemli bir bölümünün kazanılmasında erken çocukluk döneminde edindiği davranışların çok önemli olduğunu göstermektedir. Erken çocukluk aynı zamanda çocukların ömür boyu kullanma gereksinimi hissedecekleri sosyal becerilerin de kazanılması için kritik bir zaman dilimidir (Kandır ve Alpan, 2008; Johnson v.d., 2000; Bülbül, 2008).

Araştırmacılar aynı zamanda 4-5 yaş çocuklarının zeka, beden ve sosyal gelişimlerinin birbiriyle uyum içinde gelişmesinin çocuğun gelecekte kuracağı sosyal ilişkilerin sağlıklı olmasında ve kendini çevresine kabul ettirmesinde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir (Gülay, 2009; Ladd& Price, 1987).

.Lecroy & Beker (2014), çocuğun dil becerilerinin kaliteli sosyal ilişkiler kurmasını etkileyeceğini iddia etmekte ve 3-5 yaş arasında kazanılması gereken sosyal becerileri şu şekilde ifade etmektedir;

- Adını ve cinsiyetini söyleyerek kendini tanıtabilir,
- Selamlaşır,
- “Evet” ve “lütfen” demeyi bilir,

- Sözlü talimatlara uyabilir,
- Kendisinden talep edilenleri yerine getirir,
- Arkadaşlarıyla oynamayı tercih eder,
- 20-30 dakika boyunca 2 veya 3 arkadaşıyla oyun oynayabilir,
- Oyunların kurallarına riayet eder,
- Başkalarına yardımda bulunur,
- Bir işle meşgul olmaktan hoşlanır,
- Yardım talebinde bulunur ve başkalarına yardım eder.

Çalışmaların açık olarak gösterdiği önemli bir diğer nokta ise çocuğun sosyal beceri gelişiminde akranlarıyla kuracağı sosyal ilişkinin kritik olduğudur. Çocuk, ebeveynlerinden sonra sosyal gelişim konusunda en çok akranlarına bağlıdır. Sosyal becerilerin bir kısmı arkadaşların gerçekleştirdiği davranışların gözlemlenerek öğrenilmesi ile geliştirilmektedir. Çocuğun kendini akranlarına kabul ettirmesi, onlarla sağlıklı bir şekilde iletişim kurabilmesi ve gruplar halinde oyunlar oynama gibi sosyal aktiviteler yapabilmesi bahsedilen becerilerin kazanılması konusunda oldukça önemlidir (Gresham & Reschly, 1988; Parker&Asher, 1993; Wentzell & Kathryn, 1997).

2.7.3. Sosyal Beceri Eksikliği

Çocukların sosyal becerileri üzerine yapılan alan yazın incelendiğinde sosyal becerilerin kazanılamamasının sadece okul öncesinde değil yetişkinlik döneminde de hayatını olumsuz yönde etkileyeceğini ortaya koymaktadır. Bilişsel ve bedensel gelişimini normal bir şekilde tamamlasa da sosyal açıdan beklenen gelişimi göstermeyen bireylerde -kısa ya da uzun vadede- anksiyete bozuklukları, sinirlilik, saldırganlık davranışlarının yanı sıra mental ve psikiyatrik sıkıntıların da görülebileceği araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Hartrup, 1989; Putallaz&Gottman, 1981; Crick ve ark., 1997; Ladd& Price, 1987).

Bornstein, Bellack ve ark. (1977), psikiyatrik sorunlara vurgu yaparak, erken çocuklukta edinilemeyen sosyal becerilerin yetişkinlik dönemindeki sosyal işlevselliğe olumsuz etki edeceğini ifade etmektedir. DeRosier & Lloyd (2010), sosyal bakımdan gerekli yeteneklere sahip olmayan çocukların gelecekteki bütün yaşantısı boyunca sosyal, akademik, iş ve duygusal hayatında problemlerle baş etmek zorunda olacağını söylemektedir.

Gresham & Elliot (1987), sosyal becerideki yetersizliklerin yalnızca davranışın edinilmesi değil becerinin sergilenmesi boyutunda da kendini gösterebileceğini; kişinin kaliteli bir etkileşim içine girebilmesi için sosyal becerileri makul bir seviyede gerçekleştirmesi gerektirdiğini ifade etmektedir. Aynı araştırmacılar, bireyin kendini yönetme becerisi ve bu becerinin performansa dökülmesinde oluşabilecek bir eksikliğin de sosyal beceri yetersizliği olarak sınıflandırmaktadır.

Caldarella & Merrell (1997), sosyal becerileri yetersiz olan çocukların asosyal ve şiddete yönelik davranışlarda bulunabileceğini ve yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde akademik, duygusal ve sosyal problemlerle yüzleşebileceğini belirtmektedir. Hokanson & Rupert (1991) ise, sosyal beceri eksiklikleriyle depresyon arasında bir bağlantı bulunduğunu öne sürmektedir.

Çocuğun sosyalleşme süreci içinde çevresiyle etkileşiminin önemli bir yeri olduğunu belirten Yavuzer (2005), erken çocukluk dönemi çocuğunun kendi yaşlılarıyla oynama eğiliminde olduğunu, oyun arkadaşı seçimi yaptığını ve oynarken arkadaşlarıyla konuştuğunu belirtmekte; Parker & Asher (1987) ise bu dönemde akranları tarafından kabul edilme düzeyi düşük olan çocukların sosyal gelişiminin risk altında olduğunu söylemektedir.

Araştırmalar göstermektedir ki sosyal becerilerin edinilmesi için kritik bir dönem olan okul öncesi dönemde edinilememesinin çocuğun gelecekteki yaşantısının bütün boyutlarına olumsuz etkileri olacaktır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve değerlendirilmesine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırmada 4-5 yaş arası çocukların artikülasyon becerileri ile sosyal becerileri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemek üzere hazırlanan ilişkiisel tarama modeli bir araştırmadır. Varolan durum değiştirilmeden olduğu gibi betimlenmek üzere bu model kullanılmıştır.

İlişkiisel tarama modeli, iki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2005).

3.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Kütahya il merkezinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı anaokullarında öğrenim gören 4-5 yaş grubu 160 çocuk ve onların aileleri oluşturmaktadır.

Ölçeklerin uygulandığı okullar, grubu en iyi temsil etme ve uygulamada kolaylık ve isteklilik gösterme durumları dikkate alınarak belirlenmiştir.

Araştırmaya dahil edilen bireyler aşağıdaki kriterler gözönünde bulundurularak seçilmiştir;

- Çocukların yaş sınırının 4 – 5 yaş (4.00-5.11) arası olması,
- Anaokuluna devam ediyor olması,
- Orofasial defekt olmaması

- Nörolojik bozukluk olmaması
- İşitme engeli,görme engeli,zihin engeli olmaması

Tablo 2. Demografik Değerlere Ait Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

DEĞİŞKENLER	GRUP	N	%
YAŞ	4 YAŞ	76	47,5
	5 YAŞ	84	52,5
CİNSİYET	KIZ	73	45,6
	ERKEK	87	54,4
SOSYOEKONOMİK	DAR GELİRLİ	30	18,8
	ORTA	96	60,0
	ORTAÜSTÜ-ZENGİN	34	21,2
TOPLAM		160	100

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmada, çocukların artikülasyon becerilerini belirlemek amacıyla “Ankara Artikülasyon Testi” kullanılmıştır. Çocukların sosyal beceri düzeyini saptamak için Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği OSBED’in anne-baba formu ve çocuk ile ailesinin demografik bilgilerine ulaşabilmek için de ‘Aile Bilgi Formu’ doldurulması üzere öğretmenler aracılığı ile velilere gönderilmiştir. Velilerin kendi gözlemleri doğrultusunda değerlendirme yapmaları istenmiştir.

3.3.1 Ankara Artikülasyon Testi (AAT)

AAT; Ege, Acarlar ve Turan (2004) tarafından 2-12 yaş çocuklarında artikülasyonun değerlendirilmesi amaçlı hazırlanmış bir testtir. 3000'e yakın çocuk üzerinde standardize edilmiş, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

AAT 53 sözcüğün isimlendirildiği 47 renkli resimden oluşmaktadır. Bu resimlerin simgelediği sözcükler yıllarca süren uygulamalar ve yapılan pilot çalışma sonucu, özellikle küçük yaş gruplarınca tanınmaları ve kolayca resmedilebilmeleri koşulları karşılanarak belirlenmiştir. Testin uygulama süresini mümkün olduğunca kısaltmak amacıyla uyarıcı sayısını en azda tutmak için, sözcüklerden 23 tanesi bir, 23 tanesi iki, 6 tanesi üç ve 1 tanesi ise dört ünsüz sesi (veya ses kümesini) test etmektedir. Böylece farklı pozisyonlarda test edilen toplam ses sayısı 91'dir.

AAT'de Türkçe'deki 20 ünsüzden 19'u, sözcük başı (SB), sözcük sonu (SS) ve üç sözcük ortası pozisyon (hece başı, ünsüz sonrası (HBÜS); hece sonu, ünsüz öncesi (HSÜÖ) ve iki ünlü arası (İÜA)) olmak üzere beş pozisyonda yer almaktadır. /z/ sesi Türkçe'de "ruj", "garaj" gibi yabancı kökenli çok az sayıda sözcükte görüldüğü ve pek çok zaman yetişkinlerce bile /dʒ/ olarak (örn., ceton, cilet) telaffuz edildiği için testte yer almamıştır. Ötümlü çift dudaksız patlamalılar /b, d, g/ ötümlü yarı-patlamalı /dʒ/ Türkçe'nin dizge kurallarına göre sözcük sonunda yer almadıkları için testte de bu pozisyonda kullanılmamışlardır. Aynı sesler HSÜÖ pozisyonunda sıklığı az olan ve çocukların dağarcıklarında bulunması olası olmayan bazı yabancı kökenli sözcüklerde görüldüğü için /d, g, dʒ/ sesleri de testte bu pozisyonda yer almamaktadır. Ancak /b/ sesini HSÜÖ pozisyonda bulduran /kibrit/ sözcüğünün, çocukların bilgisi kapsamında olduğu görüldüğü için /b/ sesi bu pozisyonda test edilebilmiştir. Ayrıca, çocukların kullandıkları sözcüklerde /h/ fonemi HBÜS pozisyonunda nadiren bulunduğu için testte bu pozisyonda alınmamıştır.

Testi iki ayrı amaç için hazırlanmıştır;

- Tarama Amacı: Dilin ses sistemini öğrenmede bir gecikme olup olmadığına karar vermede çocuğun testten aldığı puanın kaçınıcı yüzdeliğe girdiğine

veya yaş eşitliğine girdiğine bakılır. Tarama amaçlı kullanım aynı zamanda araştırmalar için denek gruplarını oluşturmada gerekli olacaktır.

- **Ayrıntılı Değerlendirme/ Terapi Amaçlı:** Tarama sonucunda çocuğun yaşlılarından geri olduğu ve ayrıntılı değerlendirmeye alınması gerektiğine karar verilirse, AAT ayrıntılı değerlendirme amaçlı ve ileriki değerlendirmelere yol gösterici olarak da kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Testten elde edinilen bilgi kullanılarak her seste hangi pozisyonda ne şekilde hata yapıldığının çözümlenmesi yapılabilir.

Cevapların Kaydedilmesi: Çizelge 1 kullanılarak çocuğun hatalı veya eksik söylediği hedef sesler hemen işaretlenir. Doğru söylenen hedef seslere işaret konmaz. Test tamamlandıktan sonra işaretli yanlışlar sayılır ve test puanı bölümünde ham puan kısmına yazılır. Bu yöntem, hedef sesin doğru veya yanlış olduğunu anında fark edebilmeyi gerektirir ama testin hızlı uygulanmasını sağlar. Test tamamlandıktan sonra başa dönülüp çocuğun hatalı ürettiği hedef sesler belirlenip toplam sayı cevap formunun test puanı bölümünde ham puan kısmına yazılır. Çocuğun 1 ile 91 arasında bir ham puanı olacaktır.

Ayrıntılı Değerlendirme Amaçlı Uygulama: Çizelge 2 ayrıntılı inceleme amaçlı doldurulurken şöyle bir yöntem kullanılabilir. Doğru kullanılan sesler için kutu boş bırakılır. Hiç üretilmemiş ise eksi (-) işareti konur. Yerine başka ses kullanılmışsa kullanılan ses kutuya yazılır. Ses eklenmişse hedef ses ve eklenen ses birlikte yazılır. Çocuğun hataları belirlendikten sonra sayılır. Bu çocuğun ham puanını oluşturur.

Sonuçların Yorumlanması

Yüzdellik ve Test Girişi: AAT test edilen seslerin standart Türkçede kullanıldığı şekliyi doğru kabul ederek çocuğun üretiminde bu kriteri karşılayıp karşılamadığını esas alır. Yani çocuk üretiminde sesleri standart Türkçe 'de kullanıldığı şekliyle üretilmediyse üretim hatalı sayılır. Ham puan/ Tarama amaçlı kullanımda bu bölümdeki tablolara bakarak çocuğun yüzdellik puanı veya test yaşı elde edilmektedir. Test yaşı çocuğun kaç yaşında bir çocuk düzeyinde performans gösterdiğini belirtmektedir. Örneğin, 5 yaş 6 aylık bir çocuğun AAT uygulaması

sonucu test yaşı 3 yaş 8 ay bulundu ise bu çocuk standardizasyon grubundaki 3 yaş 8 aylık bir çocuğun ortalama puanına eşdeğer bir puan elde etmiş demektir. Yüzdeler ise bir çocuğun performansını yaşlılarına oranla ne durumda olduğunu gösterir. Tarama amaçlı elde edilen sonuçlar şu şekillerde kullanılabilir:

Test Yaşı (Yaş Eşitliği): Bu sayı çocuğun puanını kaç yaşındaki çocukların ortalama puanına denk puan aldığını göstermektedir. Bu amaç için ayrı bir tablo hazırlanmıştır. Tablo 5'in ham puan kolonundan çocuğun ham puanı bulunur. Kıs veya erkek bölümlerinden %90 güven aralığı kolonundan yaş eşitliği belirlenir. AAT'de test yaşı bir ortalama sayı yerine yaş ranjı olarak verilmiştir. Bulunan sayılar test puanı bölümüne yazılır. Buna göre Kerem'in ham puanı %90 güven aralığı alınınca 3 yaş-3 yaş 11 ay ranjına karşılık gelir.

3.3.2. Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED)

OSBED başlangıç becerileri (12 madde), akademik destek becerileri (11 madde), arkadaşlık becerileri (13 madde) ve duygularını yönetme becerileri (12 madde) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmakta ve anne babaların çocuklarıyla ilgili gözlemlerini verilen ifadelerle uygun olarak kaydetmeleri istenmektedir.

Başlangıç Becerileri; çocukların kolayca öğrenebildikleri ve diğer sosyal becerilerin kazanılması için temel teşkil eden becerilerdir. Akademik Destek Becerileri; çocukların akademik becerilerini desteklemeye yönelik ve ilköğretim yaşamına geçişte uyumlarını kolaylaştıracak becerilerdir. Arkadaşlık Becerileri; çocukların olumlu akran etkileşimini geliştiren becerilerdir. Duygularını Yönetme Becerileri; çocukların duygularını (mutlu, üzgün, kızgın, vb.) tanıma ve kontrol etme becerileridir. Bu beceriler çocukların, günlük yaşantılarında sıklıkla karşılaştıkları engellenme, anlaşmazlık/çatışma yaratan durumlar karşısında yaşadıkları stres, öfke vb. duygularını fark etme, kontrol etme, kendilerine ve başkasına zarar verecek saldırganlık davranışlarına dönüşmeden uygun olumlu sosyal tepkiler kazanmalarını sağlayan becerilerdir.

OSBED 3-6 yaş grubu 3324 çocuğun öğretmen formundan elde edilen alfa katsayıları üç yaş grubu için.88 ile.96; dört yaş grubu için.90 ile.97; beş yaş grubu için.88 ile.96; norm örneklemin tümü için ise alfa katsayısı.96 olarak belirlenmiştir. Çocukların sosyal gelişim becerileri, ölçek tam puan ve alt boyuttan alınan toplam puanların yer aldığı yüzdellik norm dilimlerine göre yorumlanmaktadır.

4 ve 5 yaş grubu çocuklar için OSBED yüzdellik dilimleri ve puan aralıkları aşağıda verilmiştir (Ömeroğlu v.d., 2012);

Tablo 3. 4 Yaş Grubu Çocuklar İçin OSBED Yüzdellik Dilimleri ve Puan Aralıkları

Puan Aralığı					
Yüzdellik Dilimi	Başlangıç Becerileri	Akademik Destek Becerileri	Arkadaşlık Becerileri	Duygularını Yönetme Becerileri	Toplam
$x \geq 75$	54-	53-	58-	46-	205-
$50 \leq X \leq 75$	49-53	47-52	52-57	41-45	187-204
$25 \leq X \leq 75$	44-48	43-46	47-51	34-40	170-186
$X < 25$	0-43	0-42	0-46	0-33	0-169

Tablo 4. 5 Yaş Grubu Çocuklar İçin OSBED Yüzdellik Dilimleri ve Puan Aralıkları

Puan Aralığı					
Yüzdellik Dilimi	Başlangıç Becerileri	Akademik Destek Becerileri	Arkadaşlık Becerileri	Duygularını Yönetme Becerileri	Toplam
$x \geq 75$	55-	54-	60-	48-	211-
$50 \leq X \leq 75$	51-54	50-53	55-59	43-47	195-210
$25 \leq X \leq 75$	46-50	45-49	50-54	37-42	179-194
$X < 25$	0-45	0-44	0-49	0-36	0-178

Tablolarda görüldüğü gibi, çocukların aldıkları puanlar değerlendirilerek norm grubuna göre hangi gelişim aralığında olduğuna karar verilmektedir. Çocuğun becerileri %25'ten düşük (0-45 puan) ise yaşlarına göre sosyal becerilerinin oldukça geri olduğu; %25'ten yüksek ve %50'den düşük (46-50 puan) ise yaşlarına göre gelişiminin daha yavaş olduğu ve izlenmesi gerektiği; %50'den yüksek ve %75'ten düşük (51-54puan) ise yaşlarına göre gelişimi bir miktar yavaş olup eğitim fırsatları sağlanması gerektiği, %75 ve üzeri (55 ve üzeri puan) ise çocuğun sosyal becerilerinin beklenen seviyede ve yeterli olduğu düşünülmektedir.

3.3.3. Aile Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek amacı ile hazırlanan formda öğrencilerin; yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitimi, baba eğitimi, sosyoekonomik düzeyi ile ilgili sorular yer almaktadır.

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Bu çalışma için öncelikle üniversitenin etik kurul onayı alınmıştır. Çalışma grubuna ulaşabilmek için Kütahya İl Milli Eğitim Müdürlüğü ARGE Bölümüne dilekçe ile başvuru yapılmış ve ilgili okullarda araştırma yapabilmek için gerekli izinler alınmıştır. Uygulamalar için okul yöneticilerinden, öğretmenlerinden, çocukların ailelerinden ve çocuklardan izin alınmış ve uygulamalar hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Ankara Artikülasyon Testini uygulayabilmek üzere okul yönetiminin yönlendirdiği sessiz bir odada çalışma yapılmıştır. Testin uygulandığı odaya her defasında bir çocuk alınmıştır ve sadece çocukla baş başa kalınarak yapılan test, bizzat araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Yapılan test, çocuklara bir oyun şeklinde anlatılıp çocuğa ne yapılacağı söylendikten sonra, her bir kelimeye ait resimleri içeren test kitapçığının sayfaları

çocuğa gösterilerek, “Burada bazı resimler var. Bu resimlerin isimlerini bana söylemeni istiyorum. Bilemezsen ben sana yardım edeceğim.” komutu verilmiştir. İsimlendirmeyi yapamayan çocuğa test materyalindeki ipuçları verilmesine rağmen cevap alınamıyorsa çocuğa model olunmuştur. Çocuklar testin uygulaması sırasında “aferin sana, harikasın gibi” sözel olarak veya alkışlanarak ödüllendirilmiştir. Çocuğun AAT uygulamasında öngörülen cevaplama hızına uyulmuş olup süre olarak kısıtlama yapılmamıştır.

Çocukların sosyal beceri düzeyini saptamak için OSBED-Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ‘anne-baba formu’ ve çocuk ile ailesinin demografik bilgilerine ulaşabilmek için ‘Aile Bilgi Formu’ doldurulması üzere öğretmenler aracılığı ile velilere gönderilmiştir. Velilerden kendi gözlemleri doğrultusunda değerlendirme yapmaları istenmiştir.

Eksik ve hatalı olan doldurulan ölçekler çalışma kapsamı dışında bırakıldıktan sonra toplam 160 öğrenciden elde edilen veriler araştırma kapsamına alınmıştır. Artikülasyon bozukluğu saptanan çocuklardan velilerinin izin verdiği 10 çocuğa saf ses işitme testi yapılmıştır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Yapılan uygulama sonucunda elde edilen AAT testi sonucu, OSBED ölçeği ve aile bilgi formu birbirleriyle eşleştirilip sıralanarak kodlanmıştır.

Verilerin analizinde SPSS 20.0 paket programı kullanılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan çocukların aile bilgi formlarından elde edilen bilgileri ve yüzdeleri hesaplanarak tablo halinde verilmiştir Anne-babaların çocukların sosyal becerilerini değerlendirdikleri “OSBED”den elde edilen puanlar hesaplanmıştır. “OSBED”de dört alt ölçek bulunmakta olduğundan puanlar dört farklı şekilde hesaplanmıştır. Daha sonra çocuklara uygulanan “Ankara Artikülasyon Testi”nden elde edilen ham puanlar AAT kılavuzuna göre hesaplanıp eklenmiştir.

Verilerin Shapiro-wilk testi ile normal dağılım gösterip göstermediklerine göre uygun analiz yöntemleri belirlenmiştir. Ankara Artikülasyon Testinin yaş ve cinsiyet ile ilişkisini incelemek için Mann-Whitney U testi, sosyoekonomik değişkenle ilişkisini incelemek için ise Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin yaş ve cinsiyet ile ilişkisini saptamak için bağımsız t testi, sosyoekonomik değişkenle ilişkisini incelemek için ise ANOVA testi kullanılmıştır. Artikülasyon becerileri ile sosyal beceriler arası korelasyonu saptamak içinse korelasyon analizi yapılmıştır. İstatistiki açıdan P değerinin 0.05 ve 0.001 'den küçük olması anlamlı olarak kabul edilmiştir

AAT testi detaylı değerlendirme aracı kullanılarak çocukların en rahat söylediği ve en çok hata yaptığı sesler belirlenmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın ana amacı ve alt amaçları doğrultusunda uygulanan test ve ölçeklerden elde edilen verilerin istatistiksel analizleri ve yorumlamaları yapılacaktır.

4.1. ARTİKÜLASYON BECERİSİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu çalışmada, 4-5 yaşındaki toplam 160 çocuğa Ankara Artikülasyon Testi tarama amaçlı olarak uygulanmış ve çocukların genel başarı yüzdesi elde edilmiştir.

Tablo 5. AAT Sonuçlarına Göre 4-5 Yaş Çocukların Artikülasyon Bozukluğu Yüzdesi

			ART. BZK.		Total
			Yok	Var	
YAŞ	Count		57	19	76
	4,00	% within yaş	75,0%	25,0%	100,0%
		% of Total	35,6%	11,9%	47,5%
	Count		65	19	84
	5,00	% within yaş	77,4%	22,6%	100,0%
		% of Total	40,6%	11,9%	52,5%
TOTAL	Count		122	38	160
		% within yaş	76,2%	23,8%	100,0%
		% of Total	76,2%	23,8%	100,0%

Tablo 5'ten elde edilen verilere göre 4 yaş çocuklarda %25,00 oranında; 5 yaş çocuklarda %22,06; genel toplamda ise % 23,8 oranında artikülasyon bozukluğu olduğu saptanmıştır. AAT'nin ayrıntılı analizinde ise tüm çocuk gruplarında en başarılı söylenen altı ses *m,n,d,y,c,v* sesleridir. Sesletiminde en çok zorlanılan altı ses ise *r,h,f,l,z,ç* olarak bulunmuştur.

Artikülasyon bozukluğu saptanan çocuklardan 10 tanesine yapılan saf ses odyometri ölçümünde 3 çocukta hafif derecede iletim tipi işitme kaybı tespit edilmiştir.

4.1.1. 4-5 Yaş Çocuklarının Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu

4-5 yaş çocuklarının AAT puanlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi üzerine yapılan testlerin sonuçları tablo 6 ve tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyet Değişkenine Göre AAT Puanlarının n , \bar{x} , SS Değerleri

	Cinsiyetiniz	N	\bar{x}	SS	Std. Error Mean
AAT hata sayısı	Kız	73	5,15	5,314	,622
	Erkek	87	8,97	10,955	1,174

Tablo incelendiğinde, kız grubunun AAT’deki ortalama hata sayısı ($\bar{x}=5,15$) iken erkek grubunun ortalama hata sayısı ($\bar{x}=8,97$) olarak bulunmuştur.

Tablo 7. Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Mean Rank	Sum of Ranks	U	p
Kız	73	71,12	5191	2490	,018
Erkek	87	88,37	7688		

Tabloda görüldüğü üzere çocukların Ankara Artikülasyon Testinden aldıkları puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U sonucunda kızlar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. ($p<0,05$)

4.1.2. 4-5 Yaş Çocuklarının Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu

4-5 yaş çocuklarının AAT puanlarının yaş değişkenine göre incelenmesi üzerine yapılan testlerin sonuçları tablo 8 ve tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 8. Yaş Değişkenine Göre AAT Puanlarının n, \bar{x}, SS Değerleri

Yaşınız	N	\bar{x}	SS	Std. Error Mean
AAT hata sayısı 4	76	9,08	11,014	1,263
5	84	5,55	6,341	,692

Tabloda görüldüğü üzere, 4 yaş grubu çocukların AAT'de yaptıkları ortalama hata sayıları ($\bar{x}=9,08$); 5 yaş grubu çocukların ortalama hata sayıları ($\bar{x}=5,55$) olarak bulunmuştur.

Tablo 9. Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Mean Rank	Sum of Ranks	U	P
4 yaş	76	92,01	6997	2317	,003
5 yaş	84	70,09	5882		
TOPLAM	160				

Tabloda görüldüğü üzere çocukların Ankara Artikülasyon Testinden aldıkları puanların 4-5 olmak üzere yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U sonucunda 5 yaş çocuk grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. ($p<0,05$)

4.1.3. 4-5 Yaş Çocuklarının Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu

4-5 yaş çocuklarının AAT puanlarının sosyo-ekonomik değişkene göre incelenmesi üzerine yapılan testlerin sonuçları tablo 10 ve tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 10. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre AAT Puanlarının n , \bar{x} , SS Değerleri

	Hangi Ekonomik Grup	N	\bar{x}	SS	Std. Error Mean
aat hata sayısı	dar gelirli	30	4,07	3,03	,553
	Orta	96	8,00	10,09	1,029
	Orta Üstü-Zengin	34	7,82	8,92	1,531

Tabloda görüldüğü üzere sosyoekonomik açıdan dar gelirli grubun AAT’den yaptıkları ortalama hata sayısı ($\bar{x}=4,07$); orta düzey grubunun ortalama hata sayısı ($\bar{x}=8,00$); orta üstü-zengin grubun ortalama hata sayısı ($\bar{x}=7,82$) olarak bulunmuştur.

Tablo 11. Ankara Artikülasyon Testi Puanlarının Sosyoekonomik Değişkenine Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

GRUPLAR	n	Mean Rank	sd	X2	P
Dar Gelirli	30	64,92	2	4,274	,118
Orta	96	83,60			
Orta Üstü-Zengin	34	85,50			
Toplam	160				

Tablodan anlaşıldığı gibi, çocukların aldığı Ankara Artikülasyon Testi puanın sosyo-ekonomik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda sosyo-ekonomik düzey gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunamamıştır. ($p>0,05$)

4.2. SOSYAL BECERİLERE İLİŞKİN BULGULAR

4.2.1. 4-5 Yaş Çocuklarının Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu

Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere cinsiyet değişkenine göre kız grubunun OSBED ölçeğinin alt başlıklarından; Başlangıç Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=49,74$), Akademik Destek Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=45,95$), Arkadaşlık Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=52,96$), Duygularını Yönetme Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=40,19$) ve Toplam Sosyal Beceriden aldıkları puan ortalamaları ($\bar{x}=184,26$) olarak bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre erkek grubunun OSBED ölçeğinin alt başlıklarından; Başlangıç Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=46,83$), Akademik Destek Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=41,67$), Arkadaşlık Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=48,97$), Duygularını Yönetme Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=35,44$) ve Toplam Sosyal Beceriden aldıkları puan ortalamaları ($\bar{x}=168,47$) olarak bulunmuştur.

Tablo 12. 5 yaş çocukların Okul Öncesi Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan t Testi Sonuçları

PUAN	Gruplar	N	\bar{x}	Ss	sd	t	P
Baslangic Becerileri	Kız	73	49,74	6,583	158	2,69	,008
	Erkek	87	46,83	6,997			
Akademik Destek Becerileri	Kız	73	45,95	6,597	158	4,23	,000
	Erkek	87	41,67	6,168			
Arkadaslik Becerileri	Kız	73	52,96	6,512	158	3,68	,000
	Erkek	87	48,97	7,113			
Duygularini Yönetme Becerileri	Kız	73	40,19	8,105	158	3,67	,000
	Erkek	87	35,44	8,223			
Toplam Sosyal Beceri Puanı	Kız	73	184,26	22,828	158	4,55	,000
	Erkek	87	168,47	20,982			

Tabloda görülebileceği üzere; cinsiyet değişkenine göre çocukların OSBED ölçeğinden Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutları puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonucunda tüm alt boyutlarında ve toplam puanlarında kız grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur. ($p < 0,05$)

4.2.2. 4-5 Yaş Çocuklarının Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu

4-5 yaş çocuklarının sosyal beceri puanlarının yaş değişkenine göre incelenmesi üzerine yapılan testlerin sonuçları tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. 5 yaş çocukların Okul Öncesi Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılığını Belirlemek Üzere Yapılan t Testi Sonuçları

PUAN	Gruplar	N	x-	ss	sd	t	P
Baslangic Becerileri	4 yaş	76	47,43	7,003	158	1,25	,212
	5yaş	84	48,81	6,866			
Akademik Destek Becerileri	4 yaş	76	42,53	6,490	158	1,98	,049
	5 yaş	84	44,61	6,766			
Arkadaslik Becerileri	4 yaş	76	48,97	6,974	158	3,16	,002
	5 yaş	84	52,43	6,866			
Duygularini Yönetme Becerileri	4 yaş	76	35,55	8,623	158	2,98	,003
	5 yaş	84	39,46	7,957			
Toplam Sosyal Beceri Puanı	4 yaş	76	169,95	22,861	158	3,05	,003
	5 yaş	84	180,86	22,316			

Tabloda görüldüğü üzere yaş değişkenine göre 4 yaş grubunun OSBED ölçeğinin alt başlıklarından; Başlangıç Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 47,43$) Akademik Destek Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 42,53$), Arkadaşlık Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 48,97$), Duygularını Yönetme Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 35,55$) ve Toplam Sosyal Beceriden aldıkları puan ortalamaları ($\bar{x} = 169,95$) olarak bulunmuştur. Yaş değişkenine göre 5 yaş grubunun OSBED ölçeğinin alt başlıklarından; Başlangıç Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 48,81$), Akademik Destek Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 44,61$), Arkadaşlık Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 52,43$), Duygularını Yönetme Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 39,46$) ve Toplam Sosyal Beceriden aldıkları puan ortalamaları ($\bar{x} = 180,86$) olarak bulunmuştur.

Tabloda görülebileceği üzere; Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutları puan ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonucunda Başlangıç becerileri alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamazken ($p > 0,05$), Akademik Destek Becerileri, Arkadaşlık Becerileri, Duygularını Yönetme Becerileri ve Toplam Sosyal Beceri puanlarında 5 yaş lehine anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0,05$).

4.2.3. 4-5 Yaş Çocuklarının Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre İncelenmesi ve Yorumu

4-5 yaş çocuklarının sosyal beceri puanlarının sosyo-ekonomik değişkene göre incelenmesi üzerine yapılan testlerin sonuçları tablo 14 ve tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 14. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre AAT Puanlarının n , \bar{x} , SS Değerleri

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
Başlangıç Becerileri	dar gelirli	30	48,07	6,643	1,213
	Orta	96	48,19	6,938	,708
	orta üstü-zengin	34	48,15	7,415	1,272
	Total	160	48,16	6,944	,549
Akademik Destek Becerileri	dar gelirli	30	44,93	6,674	1,219
	Orta	96	43,15	6,762	,690
	orta üstü-zengin	34	43,79	6,563	1,126
	Total	160	43,62	6,697	,529
Arkadaşlık Becerileri	dar gelirli	30	51,80	6,955	1,270
	Orta	96	50,10	7,460	,761
	orta üstü-zengin	34	51,82	6,117	1,049
	Total	160	50,79	7,110	,562
Duygularını Yönetme Becerileri	dar gelirli	30	40,07	6,908	1,261
	Orta	96	36,91	9,042	,923
	orta üstü-zengin	34	37,41	7,905	1,356
	Total	160	37,61	8,483	,671
Toplam Sosyal Beceri Puanı	dar gelirli	30	180,47	21,462	3,918
	Orta	96	173,89	23,579	2,406
	orta üstü-zengin	34	176,50	23,411	4,015
	Total	160	175,68	23,159	1,831

Tabloda görüldüğü üzere sosyoekonomik durum değişkenine göre dar gelirli grubunun OSBED ölçeğinin alt başlıklarından; Başlangıç Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=48,07$), Akademik Destek Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=44,93$), Arkadaşlık Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=51,80$), Duygularını Yönetme Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=40,07$) ve Toplam Sosyal Beceriden aldıkları puan ortalamaları ($\bar{x}=180,47$) olarak bulunmuştur. Sosyoekonomik durum değişkenine göre orta seviye grubunun OSBED ölçeğinin alt başlıklarından; Başlangıç Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=48,19$), Akademik Destek Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=43,15$), Arkadaşlık Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=50,10$), Duygularını Yönetme Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x}=36,91$) ve Toplam Sosyal Beceriden aldıkları puan ortalamaları ($\bar{x}=173,89$) olarak bulunmuştur.

Sosyoekonomik durum değişkenine göre orta üstü-zengin grubunun OSBED ölçeğinin alt başlıklarından; Başlangıç Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 48,15$), Akademik Destek Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 43,77$), Arkadaşlık Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 51,82$), Duygularını Yönetme Becerilerinden aldıkları puan ortalaması ($\bar{x} = 37,41$) ve Toplam Sosyal Beceriden aldıkları puan ortalamaları ($\bar{x} = 176,50$) olarak bulunmuştur.

Tablo 15. Çocukların Sosyal Beceriden Aldıkları Puanlarına Sosyoekonomik Değişkenlere Göre Farklılığının Belirlenmesi Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Başlangıç Becerileri	G.Arası	,337	2	,169		
	G.İçi	7666,756	157	48,833	,003	,997
	Toplam	7667,094	159			
Akademik Destek Becerileri	G.Arası	74,360	2	37,180		
	G.İçi	7057,384	157	44,951	,827	,439
	Toplam	7131,744	159			
Arkadaşlık Becerileri	G.Arası	112,075	2	56,038		
	G.İçi	7924,700	157	50,476	1,110	,332
	Toplam	8036,775	159			
Duygularını Yönetme Becerileri	G.Arası	229,936	2	114,968		
	G.İçi	11212,258	157	71,416	1,610	,203
	Toplam	11442,194	159			
Toplam Sosyal Beceri Puanı	G.Arası	1019,394	2	509,697		
	G.İçi	84259,706	157	536,686	,950	,389
	Toplam	85279,100	159			

Tabloda görülebileceği üzere; Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutları puan ortalamalarının sosyoekonomik değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda tüm alt boyutlarında ve toplam sosyal beceri puanında anlamlı bir fark bulunamamıştır. ($p > 0,05$)

4.3. 4-5 YAŞ ÇOCUKLARININ ARTİKÜLASYON BECERİLERİ İLE SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

4-5 yaş çocuklarının artikülasyon becerileri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine yapılan testin sonuçları tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. 4-5 Yaş Çocuklarının Ankara Artikülasyon Testi ile Okul Öncesi Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları

	N	r	p
AAT hata sayısı OSBED puanı	160	-,394	,00

Tablodan da anlaşılacağı üzere, artikülasyon testinden alınan puanlar ile sosyal beceri testinden alınan puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucuna göre puanlar arasında istatistiksel açıdan $p < 0,001$ düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($r = -,394$; $p < 0,05$).

5. TARTIŞMA

5.1. ANKARA ARTİKÜLASYON TESTİ (AAT) PUANLARI İLE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ KARŞILAŞTIRMALAR

4-5 yaş çocuklarının oluşturduğu çalışma grubunda Ankara Artikülasyon Testi tarama amaçlı kullanılarak verilerden elde edilen sonuçlara göre; sesletim ve sesbilgisi bozuklukları görülme oranı % 23,08 olarak bulunmuştur.

Alan yazın incelemesi sonucunda; artikülasyon bozukluğu görülme oranı okul öncesi çağı çocuklarında %2 ile %20 arasında bildirilmiştir (Korkmaz, 2005). Kemaloğlu ve arkadaşlarının (2005) yaptığı araştırmada okul çağı çocuklarının artikülasyon bozuklukları oranı %23,8 (6167 çocuğun 1471'inde) olarak bulunmuştur. Yılmaz ve arkadaşlarının (2013) okul öncesi çocuklarında 239 çocuktan 70'inde dil ve konuşma bozukluğu bulunmuştur. Gierut (1998), okul öncesi ve okul çağı çocuklarının %10'unda artikülasyon ve fonolojik bozukluk saptamıştır; artikülasyon bozukluğu olan çocukların %80'inin klinik tedaviye ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. Priester v.d. (2009) ise 2-5 yaş arası çocuklarda artikülasyon bozukluğu oranını % 45 olarak belirlemiştir.

Karacan (2000) fonolojik bozukluklarla işitme bozukluğu, ağız yapısındaki bozukluklar nörolojik durumlar, bilişsel sınırlılıklar veya psikolojik sorunların birlikte görülebileceği belirtmekte; okul öncesi dönemde fonolojik bozukluğun görülme oranının %3-5 olup bilinmeyen nedeni fonolojik bozukların %2.5 orana sahip olduğunu, belirginleşmesinin 4 yaşlarında gerçekleştiği ve fonolojik bozukların erkeklerde kızlara oranla daha fazla olduğunu söylemektedir. Hafif derecedeki bozukluğun okul öncesi döneme kadar fark edilemeyip nedeni bilinmeyen hafif derecedeki bozukluklarda kendiliğinden iyileşmenin olabileceğini belirtmektedir.

AAT'nin ayrıntılı analizinde ise tüm çocuk gruplarında en başarılı söylenen altı ses *m,n,d,y,c,v* sesleridir. Sesletiminde en çok zorlanılan altı ses ise *r,h,f,l,z,ç* olarak bulunmuştur.

Kemaloğlu ve arkadaşlarının (2005) yaptığı araştırmada okul çağı çocuklarının artikülasyon bozukluklarının fonemlere göre dağılımı incelendiğinde toplam 2325 yanlış söylenen fonem arasında "S" fonemi 642 yanlış ile (%27.61) en çok hatalı söylenen fonem olmuştur. S fonemini hatalı kullanım yönünden sırasıyla Z, R, Ş, C, Ç, J, T, K, L fonemleri izlemiştir. Özcan ve Özcan (2014) yaptıkları araştırmada çocukların /b/, /t/, /m/, /p/ seslerini /s/, /z/, /l/, /k/, /r/ seslerinden önce edindikleri ifade etmiştir. Topbaş (2006) 2-8 yaş arası çocuklarda yaptığı araştırmada ses edinim sıralamasını şu şekilde belirtmiştir: Genizsi sesler > patlamalı-durak sesleri > akıcı daralmalı > yan daralmalı > durak sürtünmeli > sürtünmeli > tek vuruşlu.

Artikülasyon bozukluğu saptanan çocuklardan 10 tanesine yapılan saf ses odyometri ölçümünde 3 çocukta hafif derecede iletim tipi işitme kaybı tespit edilmiştir. Yılmaz ve arkadaşlarının (2013) okul öncesi çocuklarda işitme ve dil-konuşma problemlerini bulmak için yaptığı çalışmada 25 dil ve konuşma problemlili çocuğun 5'inde iletim tipi işitme kaybı olduğunu bulmuşlardır.

Cinsiyet Değişkenine Göre: Ankara Artikülasyon Testinden alınan puan ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha az sayıda hata yaptığı belirlenmiştir, artikülasyon becerileri bakımından kız çocuklarının daha başarılı olduğu söylenebilir.

Giotto Cavalhiero v.d. (2012), Brezilya'nın Salvador kentinde 4-6 yaş aralığındaki düşük, orta ve yüksek sosyoekonomik gruplara dahil olan toplam 2880 çocukla yürüttüğü araştırmada konuşma bozuklukları oranını % 9,17 olarak bulmuştur ve erkeklerin artikülasyon hatalarının kızlardan daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Mürşep v.d. (2012) 5 yaş çocuklarından kız grubunda %6, erkek grubunda %8 oranında artikülasyon bozukluğu olduğunu bildirmiştir.

Koçak ve arkadaşlarının (2003, 2014) belirttiğine göre dil ve konuşma yönünden cinsiyet değişkenine göre yapılan araştırmalarda 4-5 yasa kadar olan çocuklarda kız grubu lehine puanlarda artış vardır. Ancak ileri yaşlarda cinsiyetin etkisi kalmamaktadır. Karacan (2000), okul öncesi dönemde nedeni bilinmeyen fonolojik bozuklukları araştırmış, fonolojik bozuklukların erkek çocuklarında kız

çocuklarına göre daha fazla olduğunu saptamıştır. Ege (2010) 2-8 yaş arası çocuklarda ünsüz edinimi sürecini incelemek üzere yaptığı çalışmada her yaş grubunda erkek çocukların hata sayılarının kızlardan daha fazla olduğunu ancak anlamlı bir farklılık olmadığını iletmiştir.

Yaş Değişkenine Göre: Ankara Artikülasyon Testinden alınan puan ile yaş değişkeni arasında anlamlı değişiklik bulunmuştur. 5 yaş grubu çocukların 4 yaş grubuna göre daha az sayıda hata yaptığı belirlenmiştir. Bu sebeple yaş arttıkça, yapılan hata sayıları azalmakta olup artikülasyon becerileri de artış göstermektedir.

Priester (2009)'in, 2-5 yaş arası çocukların artikülasyon bozukluğu oranının % 45; 5-8 yaş arası çocuklarda % 36 ve 8 yaş üzeri çocuklarda %14 oranında olduğunu bulmuştur. Bu bulgu yaş arttıkça artikülasyon hatalarının azaldığını desteklemektedir.

Koçak ve arkadaşlarının (2014) dil gelişimleri ile sosyal kabul durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada 6 yaş grubu çocukların dil puanlarının 5 yaş grubu çocuklarına oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yıldırım (2008), anaokuluna gitmeyen 4-5 yaş çocuklarla yaptığı çalışmasında dil ve konuşma gelişiminin yaş ile arttığı sonucuna varmıştır (akt; Koçak v.d., 2014). Ege (2010) 2-8 yaş arası çocuklarda ünsüz edinimi sürecini incelemek üzere yaptığı çalışmada 2'den 5 yaşa kadar yaş arttıkça testte yapılan hataların azaldığı yani artikülasyon becerilerinin arttığını ifade etmiştir. 5 yaştan 8 yaşına kadar olan çocuklarda ise anlamlı farklılık ortadan kalkmaktadır.

Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre: Ankara Artikülasyon Testinden alınan puan ile sosyoekonomik durum (dar gelirli, orta seviye ve orta üstü-zengin) değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Birçok çalışmada sosyoekonomik açıdan iyi koşullarda büyüyen çocukların, elverişsiz koşullarda yetişenlere göre sözcük dağarcığının daha zengin olduğu görülmüştür (Arriga, Fenson, Cronan, ve Pethick, 1998; Biemiller ve Slonim, 2001; Dollaghan ve ark., 1999; Hoff-Ginsberg, 1998, Hoff, 2003; Rowe, 2008, akt; Demir, Küntay, 2012). Erkan (1990) 4-5 yaş çocuklarının dil yapısını incelediği çalışmasında alt sosyoekonomik çevreden gelen çocukların dil düzeylerinin üst sosyoekonomik

çevreden gelen çocuklara göre daha düşük olduğunu bulmuştur (akt; Keskin, Ömeroğlu ve Okur, 2015).

5.2. OKUL ÖNCESİ SOSYAL BECERİ ÖLÇEĞİ PUANLARI İLE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ KARŞILAŞTIRMALAR

Cinsiyet Değişkenine Göre: Okul Öncesi Sosyal Beceri Ölçeğinden alınan puan ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kız çocukları OSBED ölçeğinin tüm alt boyutlarında ve toplam sosyal beceri puanında erkek çocuklarına göre daha yüksek puanlar almıştır. Yani kız çocuklarının başlangıç becerileri, akademik becerileri, arkadaşlık becerileri ve duyguları yönetme becerilerinde erkeklere göre daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Seng (1992) farklı yaşlarda okul öncesi çocuklarının bazı bilişsel ve sosyal gelişim süreçlerini incelediği araştırmasında kız çocuklarının tüm yaş gruplarında erkek çocuklardan daha iyi gelişim gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Kapıkıran ve arkadaşları (2006) yaptıkları çalışmada sosyal becerileri cinsiyet değişkeni açısından değerlendirmiş ve kız çocuklarının çoğunlukla olumlu sosyal davranışlar, erkek çocuklarının ise daha saldırgan davranışlara sahip olduklarını kaydetmişlerdir.

Ergin (2012) 5-6 yaş çocuklarının dil gelişimleri ve sosyal kabul düzeyleri arasındaki ilişkiyi ölçmek için yaptığı çalışmada kız ve erkek çocuklarının sosyal kabul düzeyini ölçen Kendilik Algısı Ölçeğinin; “Arkadaşlarca Kabul Edilme, Bilişsel Yeterlik ve Bedensel Yeterlik” alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılık bulamamıştır.

Walker, Irving ve Berthelsen (2002) okul öncesi çocuklarında sosyal problem çözme yeteneklerinde cinsiyetin etkisini araştırmışlardır. Ortalama yaşı 62.4 aylık 179 okul öncesi çocuk (91 erkek ve 88 kız) çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha prososyal olduğu, sosyal problemler ile baş etmede daha başarılı olduğunu belirlemişlerdir.

Yaş Değişkenine Göre: Okul Öncesi Sosyal Beceri Ölçeğinden alınan puan ile yaş değişkeni arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda dört boyutta anlamlı farklılık bulunurken bir boyutta bulunamamıştır. Yaş ile Başlangıç becerileri alt boyutunda anlamlı bir farklılık yoktur yani 4 ile 5 yaş çocuklarının temel düzey sosyal beceri düzeyleri birbirine yakındır. Yaş ile akademik beceriler, arkadaşlık becerileri, duygularını yönetme becerileri alt boyutları ve toplam sosyal beceri puanı arasındaki ilişkide anlamlı farklılık vardır. Yani, 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin 4 yaş çocuklara göre daha iyi olduğu bulunmuştur.

Kapıkıran ve arkadaşları (2006) sosyal beceri üzerine yaptıkları çalışmada öğretmenlerin değerlendirmelerine göre 4 yaş çocuklarının 5 yaş çocuklarına göre daha çok sosyal beceri yetersizliği gösterdiğini bulmuşlardır. Ömeroğlu ve arkadaşlarının (2014) yaptıkları çalışmada sosyal beceriler ile yaş arasında anlamlı bir fark bulunurken cinsiyet ile sosyal beceri arasında anlamlı bir fark olup bu fark düşük orandadır. Yaş ile cinsiyetin ortak etkisini incelemeleri sonucunda önemli bir fark bulamamışlardır. Ergin (2012) 5-6 yaş çocuklarının dil gelişimleri ve sosyal kabul düzeyleri arasındaki ilişkiyi ölçmek için yaptığı çalışmada 6 yaş çocuklarının “Çocuklar için Kendilik Algısı Ölçeği”nden aldıkları puanların 5 yaş çocuklarına oranla daha iyi olduğu saptanmıştır.

Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre: Okul Öncesi Sosyal Beceri Ölçeğinin dört boyutundan ve toplam alınan puan ile sosyoekonomik durum değişkeni arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonuç çalışma grubunda orta seviyeli çocuk sayısının yüksek olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Akbaş (2005) anaokuluna devam eden 6 yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerilerini çeşitli değişkenler bakımından incelemiştir. Çocukların sosyal problem çözme becerilerinin sosyoekonomik düzey ve anne eğitim düzeyinin önemli bir farklılığa neden olduğu bulunmuştur. Çocukların buldukları sosyoekonomik-kültürel düzey arttıkça sosyal becerileri de artmaktadır (akt. Yılmaz ve Tepeli, 2013). Ergin (2012) 5-6 yaş çocuklarının dil gelişimleri ve sosyal kabul düzeyleri arasındaki ilişkiyi ölçmek için yaptığı çalışmada üst sosyoekonomik seviyedeki çocukların

“Çocuklar için Kendilik Algısı Ölçeği”nden aldıkları puanların alt sosyoekonomik seviyedeki çocuklara oranla daha iyi olduğu bulunmuştur.

5.3. 4-5 YAŞ ÇOCUKLARININ ARTİKÜLASYON BECERİLERİ İLE SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Artikülasyon testinden alınan puanlar ile sosyal beceri testinden alınan puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucuna göre puanlar arasında $p < 0,001$ düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani çocukların Ankara Artikülasyon Testinden yaptıkları hata sayıları azaldıkça OSBED sosyal beceri ölçeğinden aldıkları puanları artmıştır.

Ergin (2012) 5-6 yaş çocuklarının dil gelişimleri ve sosyal kabul düzeyleri arasındaki ilişkiyi ölçmek için yaptığı çalışmada anlamlı düzeyde doğrusal bir ilişki olduğu bulunmuştur. Sönmez (2011) zihinsel engelli çocuklar ile yaptığı çalışmasında çocukların AAT puanları ile SBDS alt ölçek puanları arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulmuştur. McCabe (2005)'nin elde ettiği sonuçlara göre dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların sosyal yeterlilik dereceleri düşük, davranış bozuklukları oranı yüksektir.

6. SONUÇ

Bu araştırmanın temel amacı 4-5 yaş çocuklarının artikülasyon düzeyleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın temel amacına yönelik; 4-5 yaşındaki okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların artikülasyon düzeylerine ve sosyal becerilerine yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum değişkenleri açısından etkisi araştırılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Araştırma sonuçlarına göre 4-5 yaş çocuklarının oluşturduğu çalışma grubunda Ankara Artikülasyon Testi tarama amaçlı kullanılmış ve artikülasyon ve sesbilgisi bozuklukları görülme oranı % 23,08 olarak bulunmuştur.
2. Çalışma bulgularına göre Ankara Artikülasyon Testinden alınan puan ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha az sayıda hata yaptığı belirlenmiş olup artikülasyon becerileri bakımından kız çocuklarının daha başarılı olduğu söylenebilir.
3. Bulgulara göre Ankara Artikülasyon Testinden alınan puan ile yaş değişkeni arasında anlamlı değişiklik bulunmuştur. 5 yaş grubu çocukların 4 yaş grubuna göre daha az sayıda hata yaptığı belirlenmiştir. Bu sebeple yaş arttıkça, yapılan hata sayıları azalmakta olup artikülasyon becerileri de artış göstermektedir.
4. Sonuçlara bakıldığında Ankara Artikülasyon Testinden alınan puan ile sosyoekonomik durum (dar gelirli, orta seviye ve orta üstü-zengin) değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.
5. Okul Öncesi Sosyal Beceri Ölçeğinden alınan puan değerlendirildiğinde cinsiyet değişkeni ile sosyal beceri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Kız çocukları OSBED ölçeğinin tüm alt boyutlarında ve toplam sosyal beceri puanında erkek çocuklarına göre daha yüksek puanlar almıştır.

6. Araştırma sonuçlarına göre Okul Öncesi Sosyal Beceri Ölçeğinden alınan puanlar ile yaş değişkeni arasında OSBED'in başlangıç becerileri alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamamışken; akademik beceriler, arkadaşlık becerileri, duygularını yönetme becerileri alt boyutları ve toplam sosyal beceri puanı arasındaki ilişkide anlamlı farklılık bulunmuştur.
7. Bulgulara bakıldığında Okul Öncesi Sosyal Beceri Ölçeğinin dört boyutundan ve toplam alınan puan ile sosyoekonomik durum değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durumun çalışma grubunu oluşturan orta seviyeli çocuk sayısının yüksek olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.
8. Araştırma sonuçlarına göre artikülasyon testinden alınan puanlar ile sosyal beceri testinden alınan puanlar arasında $p<0,001$ düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durum şu anlama gelmektedir; çocukların Ankara Artikülasyon Testinden yaptıkları hata sayıları azaldıkça OSBED sosyal beceri ölçeğinden aldıkları puanları artmıştır.

6.1. ÖNERİLER

- Çocukların sosyo-duygusal gelişim, iletişim, okuma ve yazma becerilerinin sağlıklı ilerlemesi için artikülasyon sorunlarının erken bir yaşta tanı ve tedavisi önem teşkil eder. Okul öncesi eğitim kurumlarında dil ve konuşma bozuklarını saptamaya yönelik taramalar yapılabilir. İşitme kaybindan kaynaklanan artikülasyon bozuklukları tespit edilerek artikülasyon bozukluk oranı azaltılabilir.

- Öğretmenlere okul öncesi çocukların dil ve konuşma gelişim özellikleri ve yaşanabilecek sorunlara karşı yapması gerekenler konusunda seminerler düzenlenebilir.
- Ailelere çocukların dil, konuşma ve fonolojik gelişimleri hakkında bilgi verilerek ailelerde farkındalık oluşturulup çocuklarının gelişimlerine daha fazla yardımcı olmaları sağlanabilir.
- Konuşma bozukluğu saptanan çocukların ailelerine çocuklarıyla nasıl iletişim kurmaları gerektiği ve artikülasyon ile sosyal becerilerini aktivite, oyun gibi etkinliklerle destekleyici ortamları oluşturmaları gerektiği anlatılmalıdır.
- Bu araştırmada artikülasyon ve sosyal beceri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu konular farklı değişkenler açısından da araştırılabilir.

7. KAYNAKÇA

- ACARLAR, F. (1995) "Türkçe kazanımında kullanılan fonolojik süreçlerin incelenmesi ve fonolojik bozukluğu olan çocuklardaki süreçlerle karşılaştırılması" (*Çocuk sağlığı ve eğitimi doktora tezi.*)
- AYDOĞAN, Y. ve KOÇAK, N. (2003). "Okul Öncesi Çocukların Dil Gelişimlerine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi." *Milli Eğitim Dergisi*, 159.
- BACANLI, H. (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi*, Nobel Yayın Dağıtım, 1999, Ankara.
- BALL, M. J., LOWRY, O. (2008) *Methods in Clinical Phonetics*, Chichester, GBR: Wiley, 2008:1-3
- BLEILE, Ken Mitchell. (2004). *Manual of articulation and phonological disorders: Infancy through adulthood*. Cengage Learning, 2004.
- BOWEN, Caroline. (2014). *Children's speech sound disorders*. John Wiley & Sons, 2014.
- BÜLBÜL, N. E. (2008). "4 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- CALDARELLA, P., MERRELL, K. W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*.
- CAVELL, T. A. (1990). "Social adjustment, social performance, and social skills: A tri-component model of social competence." *Journal of clinical child psychology* 19.2:111-122.

- CLEGG, J. A., STANDEN, P. J. (1991). "Friendship among adults who have developmental disabilities.", *American Journal on Mental Retardation*, 95 (6).
- COLLINS, J. and COLLINS, M. (1992). *Social Skills Training and Skilled Helper*. West Sussex, England: Wiley and Sons Press.
- CRICK, N. R., CASAS, J. F., MOSHER M. (1997). "Relational and overt aggression in preschool." *Developmental psychology* 33.4: 579.
- CUMMINGS, L. (2008). *Clinical Linguistics*. Edinburgh, GBR: Edinburgh University Press, 2008, p:7.
- ÇAKMAKLI, K. (2007). *Çocuk ve Gençte Sosyal Gelişim*, İstanbul: Hiperlink, 2007.
- ÇOLAK, A., VURAN S., UZUNER, Y. (2013). "Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıfındaki sosyal yeterlilik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları" *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2013, 14 (2) 33-49.
- DAĞABAKAN, F. Ö., DAĞABAKAN, D. (2007). "Dil ve çocukta dil gelişim kuramları."
- DEMİR, T. (2010). "Konuşma Eğitiminde Benmerkezci Konuşmaya Yönelik Bir Deneme." *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (2), 415-430.
- DEROSIER, M. E., LLOYD, S. W. (2010). "The Impact of Children's Social Adjustment on Academic Outcomes." *Reading & Writing Quarterly* 27.1-2:25-47.
- EGE, P. (1994). "Çocuklarda Dil Bozuklukları ve Okul Başarısı." *Özel Eğitim Dergisi*, 1 (4), 3-9.

- EGE, P. (2006) "Farklı engel gruplarının iletişim özellikleri ve öğretmenlere öneriler."
- EGE, P. (2010). "Türkçedeki Ünsüzlerin Edinimi: Bir Norm Çalışması." *Türk Psikoloji Dergisi*, 25 (65), 16-34.
- EGE,P., ACARLAR,F., TURAN,F. (2004). *Ankara Artikülasyon Testi El Kitabı*.
- ELKIND, D. (1970). "Erik Erikson's eight ages of man." *New York Times magazine*, April: 81-86.
- ELKSNIN, N., ELKSNIN, L. K. (1998). "Teaching social skills to students with learning and behavior problems." *Intervention in school and Clinic* 33.3: 131-140.
- ELKSNIN, N., ELKSNIN, L. K. (2001). "Adolescents with disabilities: The need for occupational social skills training." *Exceptionality* 9.1-2 (2001): 91-105.
- ERGİN, M. (1985). *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınevi, İstanbul.
- ERGİN, B. (2012). "5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeyleri ile sosyal kabul durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi", (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ERKAN P., (1990). "Farklı sosyoekonomik ve eğitim düzeyleri farklı olan ailelerin 48-60 aylar arasındaki çocuklarının dil yapılarının incelenmesi", (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- FOREL, C., PUSKAS, G. (2005). *Phonetics And Phonology:Reader for First Year English Linguistics* s:6.
- GIERUT, J. A. (1998). Treatment EfficacyFunctional Phonological Disorders in Children. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 1998, 41.1: S:85-100.

GIOTTO CAVALHIERO, L. ve diğ. (2012). "Prevalence of phonological disorders in children from Salvador, Bahia, Brazil." *da Sociedade Brasileira de Fonoaudiologia*; 2012, Vol. 17 Issue 4, p441-446, 6p.

GİRGİN, C. (2006). "İşitme engelli çocukların konuşma edinimi eğitiminde dinleme becerilerinin önemi" *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15-28.

GRESHAM, F. M., SUGAI, G., HORNER, R. H. (2001). "Interpreting outcomes of social skills training for students with high incidence disabilities. *The Council For Exceptional Children*, 67 (3), 331-334.

GRESHAM, F. M., ELLIOTT, S. N. (1987). "The relationship between adaptive behavior and social skills issues in definition and assessment." *The Journal of special education* 21.1 (1987): 167-181.

GRESHAM, F. M., RESCHLY, D. J. (1988). "Dimensions of social competence: Method factors in the assessment of adaptive behavior, social skills, and peer acceptance." *Journal of school Psychology*, 25.4 (1988):367-381.

HOKANSON, J. E., RUBERT, M. P. (1991). "Interpersonal factors in depression: Personality, Social Skills, and Psychopathology. *Springer US*, 1991. 157-184.

İPEK-YÜKSELEN, A. (2003). " Zihinsel engelli çocuk ve adölesanların sosyal yeterlilik ve problem davranışlarının anne-baba ve öğretmen yönünden karşılaştırmalı olarak incelenmesi." Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi.

JOHNSON, D.C., BENSON, V.P., SEATON, B.J., (1997). *Guidelines For Audiology Services In The Schools: Educational Audiology Handbook*, Singular Publishing Group, London, s:230-233.

- JOHNSON,C., IRONSMITH, M., SNOW, C.W., (2000). "Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten." *Early Childhood Education Journal* 27.4 (2000): 207-212.
- KANDIR, A., ALPAN, Y. (2008). "Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi." *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*.
- KAPIKIRAN, N. A., İVRENDİ, A. B., ADAK, A. (2006). "Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması." *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 19-27.
- KARACAN, E. (2000). "Çocuklarda Kekemelik ve Diğer İletişim Bozuklukları." *Psikiyatri Dünyası*, 4, 18-21.
- KATZ, L. G., MCCLELLAN, (1991). The teacher's role in the social development of young children."
- KEMALOĞLU Y., Yılmaz M., GÖKMEN S., ALTINYAY Ş., GÜNDÜZ B.,
- ŞENTÜRK, I. (2005). "İlkokul Çağı Çocuklarda Artikülasyon Bozuklukları", *Türk Otorinolarenoloji XXVIII. Ulusal Kongresi Özetleri*, 31.
- KESKİN, F., ÖMEROĞLU, E., OKUR, A. (2015). "0-6 Yaş Arasındaki Çocuklara Sözcük Öğretimi ile ilgili Çalışmaların İncelenmesi." *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3 (1), 80-95.
- KOÇAK, N., ERGİN, B., YALÇIN, H. (2014). "60-72 Aylık Çocukların Türkçe Dil Kullanımı Düzeyleri ve Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi." *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16, 100-106.
- KORKMAZ, B. (2005) *Konuşma özellikleri ve bozuklukları dil ve beyin, çocuklarda dil ve konuşma bozuklukları*, Tavaslı Matbaası, s:75.

- LADD, G. W., PRICE, J. M. (1987). "Predicting children's social and school adjustment following the transition from preschool to kindergarten." *Child development* (1987): 1168-1189.
- LECROY, C., BEKER, J. (2014). *Social skills training for children and youth*. Routledge.
- LIBERMAN, R. P. (1982). "Assessment of social skills." *Schizophrenia Bulletin* 8.1 (1982): 62-84.
- MAVIŞ, İ. (2005). *İşitme konuşma görme sorunlu çocukların eğitimi: çocuklarda dil ve konuşma bozuklukları ve öğrenmeye etkileri bölümü*. Anadolu Üniversitesi yayını.
- MCCABE, P. C. (2005). "Social and behavioral correlates of preschoolers with specific language impairment". *Psychology in the Schools*, 2005, 42.4: 373-387.
- MCCONNELL, S. R., ODOM, S. L. (1986). "Sociometrics: Peer-referenced measures and the assessment of social competence. *Children's social behavior: Development, assessment, and modification* (1986): 215-284.
- MCFALL, R. (1982). "A review and reformulation of the concept of social skills", *Behavioral Assessment*, 4, 1-33.
- MERCAN, E. (2007). "Anasınıfı çocuklarında konuşma temel dil becerisinin üstlendiği işlevler", (*Yüksek Lisans Tezi*), *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* s:1-6.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2009). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)*.

- MÜÜRSEPP, I. ve diğ. (2012). "Motor skills, haptic perception and social abilities in children with mild speech disorders." *Brain and development*, 34.2: 128-132.
- OGDEN, R. (2009). *Language and Linguistics: Introduction to English Phonetics*. Edinburgh, GBR: Edinburgh University Press.
- OĞUZKAN, Ş. ve Güler O. (1996). *Okul Öncesi Eğitimi*. İstanbul:
- ÖGE, Ö. (2004). "İlköğretim 1. basamak dönemi çocuklarda dil ve konuşma bozukluklarının öğretmenlerden bilgi alma yoluyla belirlenmesi" (Yüksek lisans tezi).
- ÖMEROĞLU, E. ve diğ. (2014). "Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Anne- Baba Formuna Ait Norm Değerlerinin Belirlenmesi ve Yorumlanması." *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (2), 102-115.
- ÖNDER, S. (2005). "İşitme kayıplı çocukların kayıp derecelerinin artikülasyon yeteneğine olan etkilerinin incelenmesi", (*Yüksek Lisans Tezi*), Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi.
- ÖZCAN, A. O., ÖZCAN, A. F. (2014). "Türk Çocuklarının Ses Gelişim Özellikleri ve İlk Okuma Yazma Öğrenme." *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 67-86.
- ÖZDEMİR, O., ÖZDEMİR, P.G., KADAK, M.T., NASIROĞLU, S. (2012). "Kişilik gelişimi." *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 2012; 4 (4): 566-589.

- ÖZKAFACI AKTAŞ, A. (2012). "Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosya beceri düzeyin arasındaki ilişkinin incelenmesi", (*Yüksek Lisans Tezi*), İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PARKER, J. G., ASHER, S. R. (1987). "Peer relations and later personal adjustment: Are low-accepted children at risk?." *Psychological bulletin* 102.3: 357.
- PARKER, J. G., ASHER, S. R. (1993). "Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction." *Developmental psychology* 29.4: 611.
- PRIESTER, G. H., POST, W. J., GOORHUIS-BROUWER, S. M. (2009). "Problems in speech sound production in young children. An inventory study of the opinions of speech therapists." *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology* Volume 73, Issue 8, August 2009, Pages 1100–1104.
- PUTALLAZ, M., GOTTMAN, J. M. (1981). "An interactional model of children's entry into peer groups." *Child Development* (1981): 986-994.
- RIGGIO, R. E. (1986). "Assessment of basic social skills." *Journal of Personality and social Psychology*, 51.3: 649.
- SAYIL, M., YAĞMURLU, B. (2012). *Ana Babalık: Kuram ve Araştırma: Dil ve İletişim Becerilerinin Gelişiminde Ana Baba Etkileri* bölümü, Editör: DEMİR, Ö. E., KÜNTAY, A. C., 295-327. İstanbul: Colorist Akademi Matbaacılık.

SENG, S. H. (1992). “*Cognitive And Social Development Of Preschoolers: Gender Differences Institute Of Education (Singapore)*”. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Reports-Research/Technical (143), San Francisco.

SERİMOĞLU, N. (2013). *Etkili iletişim*, Cinius yayınları, 9-11.

SERİN, G.E.Ç., GİRLİ A. (2012).” Zihinsel engelli ergenlerin sosyal beceri düzeyleri ve davranış problemleri ile ebeveynlerinin genel öz yeterlilik algı düzeylerinin karşılaştırılarak incelenmesi. Buca eğitim fakültesi dergisi. 69-81.

ŞAN, İ. (2004) “3-9 yaş grubu çocuklarda artikülasyon becerilerinin değerlendirilmesi” (Eğitim Odyolojisi programı doktora tezi), *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara*, 1-66.

ŞEN SÖNMEZ, A. (2011). “Zihinsel engelli çocukların sosyal becerileri ile artikülasyon düzeylerini arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi” (*Yüksek Lisans Tezi*), *İstanbul Marmara Üniversitesi Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı, İstanbul*.

TATHAM, M., MORTON, K. (2011). *Introduction to Speech Production and Perception*. Edinburgh, GBR: Edinburgh University Press.

TEMİZYÜREK, F. (2007) “İlköğretim İkinci Kademedeki Konuşma Becerisinin Geliştirilmesi.” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, yıl: 2007, cilt: 40, sayı: 2.

TOKGÖZ YILMAZI, S. ve diğ. (2013). “Evaluation of hearing and speech-language in preschool children: how important, why we should perform?”, *The Turkish Journal of Pediatrics*, 55: 606-611.

- TOPBAŞ, S. (2006). "Türkçe Sesletim–Sesbilgisi Testi: Geçerlik-Güvenirlik ve Standardizasyon Çalışması" *Türk Psikoloji Dergisi*, 21 (58), 39-56.
- TOPBAŞ, S. (2011) *Sesbilgisel gelişim. Dil ve kavram gelişimi*, Kök Yayıncılık, 88-93.
- TÜFEKÇİOĞLU, U. (2006). *İşitme, konuşma ve görme sorunları olan çocukların eğitimi: Çocuklarda işitme kaybının etkileri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 10-14.
- UYSAL, A. (2014). "Anne destekli, anne desteksiz sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve benlik kavramlarının karşılaştırılması", (*Yüksek Lisans Tezi*), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UZAMAZ, F. (2000). "Ergenlerde sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri." *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6.6: 49-58.
- WALKER, S., IRWING, K., BERTHELSEN, D. (2002). "Gender influences on preschool children's social problem-solving strategies", *The Journal of Genetic Psychology*, 163:197-209.
- WARNES, E. D., SHERIDAN, S. M., GESKE, J., WARNES, W. A. (2005). "A Contextual Approach to the Assessment of Social Skills: Identifying Meaningful Behaviors for Social Competence" *Educational Psychology Papers and Publications*. Paper 3.
- WENTZEL, K. R., CALDWELL, K. (1997). "Friendships, peer acceptance, and group membership: Relations to academic achievement in middle school." *Child development* 68.6 (1997): 1198-1209.
- YALÇIN, S. K., ŞENGÜL, M. (2007). "Dilin iletişim süreci içerisindeki rolü ve işlevleri."

YAVUZER, H. (2005). *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

YILDIRIM, İ. (2012). *Klinik ses bozuklukları: solunum anatomi fizyolojisi*, Nobel Kitabevi.

YILMAZ, E., TEPELİ, K. (2013). "60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin duyguları anlama becerileri açısından incelenmesi, *Türkiye Sosyal Bilimler Dergisi*, 17:117-130.

YÜKSEL, G. (2004). *Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

ZSİGA, E. C. (2012). *The Sounds of Language: An Introduction to Phonetics and Phonology*, Wiley-Blackwell; 1st edition, 2012.

EKLER

Ek 1: ETİK KURUL ONAYI

TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

SAYI : 99950669/214
KONU : Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Kararı

08.10.2015

SAYIN YRD.DOÇ.DR. MESUT KAYA

Fakültemiz Klinik Araştırmalar Etik Kurulunun 08 Ekim 2015 tarih ve 2015/09 Sayılı toplantısında sunulan “4-5 Yaş Aralığındaki Çocukların Artikülasyon Düzeylerinin Sosyal Becerileri ile İlişkinin İncelenmesi” başlıklı araştırma projesi öneriniz incelenmiş, etik ve bilimsel ilkelere uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof.Dr. Osman ÖZCAN
Başkan

Prof. Dr. Ali AKÇAY

Doç. Dr. Esra GÜNDÜZ

Doç. Dr. Bülent BOZKURT
Başkan Yardımcısı

Doç. Dr. Bünyamin İŞİK

Doç. Dr. Ayşe Esra YILMAZ

Doç. Dr. Özlem EVLİYAĞLU

Doç. Dr. Nurhayat BAYAZIT

Doç. Dr. Hilmi DEMİRİN

Doç. Dr. Mehmet KAYA

Doç.Dr.Rüveyda İrem DEMİRCİOĞLU

Yrd.Doç. Dr. Ayşe GÜREL
Raportör

Yrd.Doç.Dr. Duygu AYDIN

Avukat Meltem BAĞCI

Yasin GÜRSOY